

Mokslo Lietuva

PROFESORIUS JONAS PALIONIS – NEI PAVYTAS, NEI PRALENKTAS ■ 4, 5 p.

MINIME ZIGMO ŽEMAIČIO 130-ĄSIAS GIMIMO METINES ■ 10, 12 p.

LAPTEVIČIAI KVIEČIA

■ 11 p.

■ p. 8–9 ir 11 Spaudos baliai, premijos ir atmintis

Nr. 11 (521)

Leidžiamas nuo 1989 m., du kartus per mėnesį

Gedimino Žemlicko nuotrauka

Kamilė Kalibataitė ir Petras Kalibatas su pirmąją Lietuvoje aukštos kokybės Kristijono Donelaičio „Metų“ faksimile leidyklos „Petro ofsetas“ darbo kabinete

AUTENTIŠKOS LAIKO DVASIOS KNYGA – FAKSIMILĖ (1)

Kristijono Donelaičio „Metų“ faksimilės projekto vadovė, UAB „Petro ofsetas“ rinkodaros ir reklamos direktorė Kamilė Kalibataitė gali didžiulius sukūrusi ir išleidusi pirmą visus faksimilinio leidinio griežčiausius tarptautinius reikalavimus atitinkančią knygą. Tai Kristijono Donelaičio poema „Metai“ (*Das Jahr*), kurią į vokiečių kalbą išvertė ir gerokai paredegavęs 1818 m. pirmasis išleido Karaliaučiaus universiteto profesorius Liudvikas Rėza.

Bibliotekų darbuotojų buvome beveik įtikinti, kad Lietuvoje išleista daugiau kaip 40 faksimilinių leidinių, bet iš pašnekesio su Kamile Kalibataite tenka tuo suabejoti. Tema reikalaujanti įrodymų, todėl kartu su Kamile bandysime jų paieškoti ir aptarti. Pradėsime nuo paprastesnių dalykų, vėliau įžengsime į faksimilų leidybos lankas, Lietuvai gana naują, nenudrengtą pažinimo sritį ir jau vien dėl to įdomią. Ji atveria daug gilesnes kultūros erdves, susieja dabartį su knygos kūrimo istorija, kultūros tradicijomis.

Pokalbyje dalyvavo ir Kamilės senelis Petras Kalibatas, kurį daugelis „Mokslo Lietuvos“ skaitytojų pažįsta kaip UAB „Petro ofsetas“ įkūrėją ir savininką. Beje, P. Kalibato spaustuvėje dienos šviesą išvysta ir laikraštis „Mokslo Lietuva“. Pirmas toks įdomus atvejis mūsų laikraščio istorijoje ir paties klausinėtojo kūrybinėje biografijoje – vienu metu kalbinti senelį ir vaikaitę. Įdomu, kiek tokių atvejų yra buvę Lietuvos žurnalistikoje? Bent jau mokslo populiarinimo srityje tokio dalyko neteko girdėti.

Jaunajam skaitytojui, vyresniųjų klasių moksleiviui, studentui šis pokalbis gali būti naudingas keliais pjuviais. Ieškant savojo pašaukimo, mąstant apie gyvenimo kelią labai naudinga įsiklausyti į kitų žmonių, ypač panašaus amžiaus, patirtį. Ne visada mažiausio pasipriešinimo kelias suteikia daugiausia pasitenkinimo, didžiausią kūrybinį džiaugsmą, o dėl jo verta stengtis. Pasirodo, kad ne vien rašant, bet ir gaminant knygą, kuriant senos knygos faksimilę galima patirti ir

pažinimo džiaugsmą, ir pasitenkinimą įveikus sunkumus. Žinoma, jei tavyje glūdi tegu ir giliai užslėptos, dar nepažadintos kūrėjo užuomazgos. Jas reikia prikelti gyvenimui. Gal tam pasitarnaus šis pašnekesys?

Jį įvairiname nuotraukomis iš renginio Lietuvos mokslų akademijoje, kur gegužės 22 d. buvo pristatytas 1818 m. išspausdintų Kristijono Donelaičio „Metų“ pirmasis Lietuvoje faksimilinis leidinys.

Mes knygininkai, knyga yra mūsų kasdienybė

Mokslo Lietuva. *Panele Kamile, kaip susidomėjote Lietuvoje gan reta knygos kūrimo sritimi – faksimilinių leidinių?*

Kamilė Kalibataitė. Pati mintis kilo, kai su žmonės „Petro ofsetas“ generaliniu direktoriumi Petru Kalibatu, mano seneliu, lankėmės Frankfurto

Edmundas Kazimieras ZAVADSKAS – tuo viskas pasakyta

Gegužės 12-ąją, žydint obelims, Vilniaus Gedimino technikos universitete iškilmingai paminėtos Lietuvos mokslų akademijos tikrojo nario profesoriaus habilituoto daktaro Edmundo Kazimiero Zavadsko 70-osios gimimo metinės. Šventė ne vien jubiliatui, bet ir daugeliui jo bičiulių, buvusių mokinių, bendradarbių ir bendražygių. Visi atėjusieji į iškilmę turėjo ką prisiminti, kone kiekvienas rado už ką tarti padėkos žodį jubiliatui, labai ryškiai ne vien šio universiteto, bet ir Lietuvos mokslo asmenybei. Šio mokslininko ir mokslo organizatoriaus įvairiapusiškai veiklai įvertinti pakaktų ir vieno kriterijaus: prisiminkime, kokiai aukštajai mokyklai rektoriumi išrinktas E. K. Zavadskas ėmėsi vadovauti ir kokią perdavė į po jo atėjusiųjų rektorijų Romualdo Ginevičiaus ir Alfonso Daniūno rankas. Skirtumas akivaizdus.

1990 m. vasarį E. K. Zavadskas buvo išrinktas Vilniaus inžinerinio statybos instituto rektoriumi, bet tą pačių metų spalį iš VISI reorganizuoja į Vilniaus technikos universitetą. Bet ir tai buvo tik tarpstotė. 1996 m. rugpjūtį universitetas pertvarkomas į Vilniaus Gedimino technikos universitetą, kurio rektoriumi E. K. Zavadskas buvo lygiai šešerius metus. Likimas, o gal asmeninės savybės, geriausiai atliepusios to meto pokyčius, jam lėmė vadovauti net trims universitetams. Kaip begerbtume Statybos institutą ir statybininkus, akivaizdu, kad tarp buvusio VISI ir dabartinio VGTU yra didžiulis kokybinis skirtumas, nes šandien šis universitetas yra vienas iš labiausiai vertinamų Lietuvoje, o svarbiausius pertvarkos žingsnius iš tarybinės aukštojo mokslo sistemos į vakarietiškojo teko įveikti būtent pagrindiniam reorganizatoriui E. K. Zavadskui. Visa tai neturi būti pamiršta.

Sveikindamas Jubiliatą VGTU rektorius prof. Alfonsas Daniūnas pabrėžė jo plačią erudiciją ir įvairiapusišką veiklą, tuo pačiu suabejojo, kad būtų įmanoma sveikinimo žodyje bent trumpai išvardyti bent mažą dalį tų darbų. Rektorius apsisusto ties 1990 m., kai E. K. Zavadskas buvo išrinktas rektoriumi – tada jam teko patirti didžiulį iššūkių. Reikšmingi pokyčiai Lietuvos žmonėms pasirinkusiems gyvenimą nepriklausomos valstybės sąlygomis, o tą nepriklausomybę dar reikėjo atkurti ir apginti. Švietimo ir mokslo sistemai iškilo naujų reikalavimų, o prof. E. K. Zavadskas kaip tik ir buvo ta asmenybė, kurio pečiams teko didžiulį išbandymų svoris. Zavadskas kam nors galėjo patikti ar nepatikti, tačiau ne tik savajam universitetui, o ir šalies aukštajam mokslui jis padarė labai daug. A. Daniūnas tvirtina, ir ne be pagrindo, kad Bolonijos procesas prasidėjo ne kur kitur, o Lietuvoje, E. K. Zavadsko vadovaujama universitete, kur pirmiausia buvo įgyvendinta dvipakopė studijų sistema. Nuo savęs pridursime, kad tos drąsios inovacijos buvo įgyvendinamos tuo metu, kai iš politikų lūpų nuolat girdėjome

■ Nukelta į 2 p.

■ Nukelta į 6 p.

KNYGOS KULTŪRA

AUTENTIŠKOS LAIKO DVASIOS KNYGA – FAKSIMILĖ (1)

■ Atkelta iš 1 p.

knygų mugėje (vok. *Frankfurter Buchmesse*), kuri rengiama kasmet spalio mėnesį. Tai buvo bene prieš septynerius metus, tada Vilniaus universitete studijavau prancūzų filologiją. Ėjo paskutiniai mano studijų metai, o Frankfurto knygų mugėje buvome stebėtojai. Ieškojome išskirtinių knygų, kaupėme idėjas, taigi buvome savotiški šniukštintojai. Mano akis užkliuvo už labai retų, senų knygų, kurios man pasirodė net pernelyg naujos.

ML. Norite pasakyti, kad tai buvo ne visai faksimilės?

K. Kalibataitė. Leidiniai labai įspūdingi, net kvapą užėmė. Vienas stendas buvo skirtas V. Šekspro leidiniams. Stendo savininkė kaip tik tomis knygomis prekiaavo. Pradėjau domėtis, kas tai per leidiniai. Man paaiškino, kad tai ne faksimilės, bet gražaus įrišimo knygos. Matydama, kad domiuosi, leidyklos atstovė mane pasivedė į šalį ir parodė tikrų faksimilių – anglų literatūros klasikų kūrinių. Ir iš tiesų tai buvo knygos dvelkiančios senove, kurioms galėtų būti 200–300 metų, bet stende jų buvo ne viena ir ne dvi, o gerokai daugiau. Supratau, kad tai negali būti originalai.

K. Donelaičio „Metų“ faksimilės sutiktuvs Lietuvos mokslų akademijos Mažajoje salėje: Lietuvos MA Vrublevskių bibliotekos direktorius dr. Sigitas Narbutas, Retų spaudinių skyriaus vedėja dr. Daiva Narbutienė, Vilniaus universiteto prof. habil. dr. Dainora Pociūtė-Abukevičienė, UAB „Petro ofsetas“ generalinis direktorius Petras Kalibatas, Kristijono Donelaičio „Metų“ faksimilės projekto vadovė, UAB „Petro ofsetas“ rinkodaros ir reklamos direktorė Kamilė Kalibataitė bei Knygotyros ir dokumentotyros instituto direktorius, Lietuvos MA mokslinis sekretorius akad. prof. Domas Kaunas

Petras Kalibatas ir Kamilė Kalibataitė su K. Donelaičio knygos „Metai“ originalu ir knygos faksimile

Grįžusi iš Frankfurto pradėjau domėtis, kas yra faksimilė, kuo ypatinga ir kodėl tų faksimilių nemačiau Lietuvoje. O jei turime, tai veikiausiai nesu tiek išprususi ir paprasčiausiai daug ko nežinau. Pradėjau domėtis, kas tai per leidyba ir kiek mes Lietuvoje esame šios srities leidyboje pažengę.

ML. O kodėl būtent tos faksimilės taip Jus patraukė? Paprastas smalsumas?

K. Kalibataitė. Ne vien paprastas. Iš tikrųjų ta populiarioji XIX a. užgimusi knyga yra mano kasdienybė. Nuo vaikystės buvau senelio spaustuvėje ir matydavau, kaip gimsta tradicinė knyga. Tai gražios knygos, bet jos nepasižymi išskirtiniu įrišimu, neturi autentiškos dvasios, kuri išskiria seną knygą. Meilė senajai knygai, išsiskiriančiai įrišimo subtilybėmis, dekoru elementais, ko nebėra šių laikų knygoje, mane visada traukė.

ML. Daug sakantys, bylojantys apie asmenybės brandą, žodžiai. Toli gražu ne kiekvienas jaunas žmogus persimelkęs suvokimo, kad sena knyga, muziejinis eksponatas ar iš senelių namų mus pasiekęs apyvokos daiktas kuria ypatingą aurą. Todėl man svarbu suprasti, kokioje

aplinkoje augote? Žinoma, čia praverstų ir gerbiamojo Petro Kalibato žodis.

K. Kalibataitė. Abu mano tėveliai taip pat dirba spaustuvėje – mes visi esame daugiau ar mažiau knyginininkai. Nuo mažens augau su knyga, turėdama rankose ir ją skaitydama, arba matydama, kaip ji gimsta. Vienaip ar kitaip mano gyvenimas neatsiejamas nuo knygos. Bet senoji knyga – jau savaime yra knygos kūrimo menas. Esu tikra, kad ir ateityje knyga man išliks pagrindiniu traukos dėsniumi.

Petras Kalibatas. Yra tokių dalykų, kurių mes nemokame daryti taip gerai, kaip buvo daroma seniau. Dauguma mūsų kolegų, dirbančių knygų leidybos srityje, nuėjo lengviausiu keliu: į vieną mašinos galą įmeta knygos tekstą, o iš kito galo išeina gatava knyga. Galvoti ten nereikia. O štai kalbant apie faksimilių leidybą tenka gerokai pasukti galvą.

Norėjome pradėti nuo pirmosios lietuviškos knygos

K. Kalibataitė. Kai grįžome iš Frankfurto knygų mugės, seneliui Pet-

ru, mūsų generaliniam direktoriui, pirmajam kilo mintis, kad reikėtų imtis ir išleisti reikšmingą Lietuvos literatūrai ir kultūrai faksimilinių leidinių.

ML. Bet iki Tarptautinių K. Donelaičio 300-ųjų gimimo metinių dar buvo labai toli, niekas apie jus tuo metu nekalbėjo.

P. Kalibatas. Kad suprastumėte, kaip viskas vyko, reikėtų štai ką pasakyti. Jau daug metų rengiuosi pasitraukti iš darbo, kaip patsenęs ir nereikalingas daiktas. Bet prieš išeidamas iš poligrafijos norėjau padaryti ką nors tokio, ko mūsų veikloje ligi šiol nebuvo. Kodėl neišleisus bent vienos tikros faksimilės, kokios ligi šiol Lietuvoje neturėjome? Juk net ir Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultete buvo stropiai skaičiuojama, kiek daug tų faksimilių Lietuvoje išleista (nors iš tikrųjų nebuvo nė vienos). Pradėjau mąstyti, kad reikėtų pradėti nuo pirmosios lietuviškos knygos – Martyno Mažvydo „Katekizmo“. Vienam ir kitam ėmiau aiškinti, kad Mykolo Kleopo Oginskio polonezai visi geri, o „Atsiveikinimas su tėvyne“ nė su vienu nesulyginamas. Jaučiau, kad tokiam pat kūrybiniam siekiui jau esu pribrendęs, tiesa, poligrafijos srityje.

K. Kalibataitė. Iš tiesų tokia kilo pirmos lietuviškos faksimilės idėja. Norėjome pradėti nuo lietuvių literatūros monumento M. Mažvydo „Katekizmo“, o ne nuo K. Donelaičio „Metų“.

P. Kalibatas. Tada netikėtai leidykloje pasipainiojo profesorius Domas Kaunas ir mūsų pirminis sumanymas pasikeitė.

ML. Kaip atsitiko, kad judviejų kelėje atsirado Domas Kaunas – reikiamu metu ir reikiamoje vietoje? Juk Kamilė sakosi studijavusi prancūzų literatūrą Vilniaus universitete Filologijos fakultete, o D. Kaunas tuo metu buvo Komunikacijos fakulteto dekanas.

K. Kalibataitė. Mudviejų ryšys užsimėgė, kai baigusi Filologijos fakultetą įstoja į Komunikacijos fakulteto leidybos magistro studijas. Studijų metais profesorius Universitete nedėstė,

bet apie knygų meną, svarbias knygas pasikalbėdavome.

P. Kalibatas. O man prieš tai su D. Kaunu teko bendrauti daug metų, leidžiant profesoriaus knygas. Dėl to Kamilė ir stojo į Komunikacijos fakultetą – jai reikėjo teorinių leidybos žinių.

K. Kalibataitė. Leidybos praktikos buvau mačiusi pakankamai, o teorijos žinių stigo. Jas suteikti galėjo tik mokslo žmonės. Toks buvo mano leidybos magistro studijų siekis. Tuo metu D. Kaunas dažnai užeidavo į spaustuvę pas senelį Petrą, o mes jau puoselėjome pirmos tikros faksimilės leidybos idėją. Žinoma, pirmiausia mūsų mintys sukosi apie M. Mažvydo „Katekizmą“.

ML. Truputį vėlavote, kadangi M. Mažvydo „Katekizmo“ 450-osios metinės buvo praėjusios – minėtos 1997 metais. Kamilė dar mokėsi mokykloje.

K. Kalibataitė. Išties taip ir buvo. Mes norėjome, kad pirmoji faksimilė Lietuvoje būtų susieta ir su pirmąja lietuviška knyga. Kadangi M. Mažvydo „Katekizmo“ oficialiai žinomų egzempliorių pasaulyje likę tik du (Vilniaus universiteto bibliotekoje ir Torunės universiteto bibliotekoje Lenkijoje), taigi mums imtis šios faksimilės kūrimo tuo metu buvo gan sudėtinga. Vien leidinį gauti ir atitinkamus dokumentus užsitikrinti užtruktų labai ilgai, daug paprasčiau imti knygą iš privačios kolekcijos. Taigi laiku ir vietoje pasitaikė prof. Domas Kaunas, kuris buvo sužavėtas pačia faksimilės kūrimo idėja. O kadangi artėjo K. Donelaičio 300-osios gimimo metinės 2014 metais, tai profesorius ir užsiminė: kodėl neišleisus pirmosios Donelaičio „Metų“ knygos, išspausdintos 1818 metais? Tuo labiau, kad D. Kaunas savo kolekcijoje tą knygą ir turi.

ML. Kokia proga su D. Kaunu prabilote apie faksimilės idėją? Ar tai buvo renginys, o gal visai kita aplinkybė – susitikimas, pokalbis prie kavos puodelio?

P. Kalibatas. Kai D. Kaunas buvo Komunikacijos fakulteto dekanas, tek-davo aptarinėti kai kuriuos leidybos

reikalus, tardavomės ir kitokiomis progomis. Kaip dabar su Jumis prie kavos kalbamės, taip ir su D. Kaunu įvairius reikalus sprendavome. Kelis sykius esame bendravę ir Vilniaus universiteto bibliotekos P. Smuglevičiaus salėje, kur ligi šiol vyksta M. Mažvydo bibliofilų klubo renginiai, kuriems vadovavo D. Kaunas. Bet pati idėja kilo mano kabinete, tik ne šiame, o prieš tai buvusiame Žalgirio gatvėje.

K. Kalibataitė. Galutinis sprendimas imtis Donelaičio „Metų“ faksimilės priimtas būtent šioje erdvėje. Į šį kabinetą prieš trejus metus D. Kaunas iš savo bibliotekos atnešė K. Donelaičio „Metus“.

ML. Betgi sakėte, kad „Metų“ faksimilės kūrimas užtruko ketverius metus.

K. Kalibataitė. Pusantrų metų vyko parengiamasis darbas, tam K. Donelaičio „Metų“ originalo nereikėjo. Prisimenu, D. Kaunas paliko mane šiame kabinete su ta knyga ir nebyliai, tik iš žvilgnio supratau, kad prašė prižiūrėti kaip vaiką.

P. Kalibatas. Su D. Kaunu apie faksimilių leidybą ne sykį diskutavome, jam pačiam atrodė labai svarbu pirmiausia imtis M. Mažvydo „Katekizmo“. Bet visai galimas dalykas, kad kai kas iš šalies pagalvojo: atsirado kažkoks „Petro ofsetas“, imsis mat leisti M. Mažvydo pirmosios knygos faksimilę... Nežinau, ar tikrai kas taip galvojo, bet nenustebčiau, jeigu taip būtų nutikę. D. Kaunas vieną sykį ir pareiškė: „Dėl ko čia darote problemą? Va, atnešu jums savo Donelaičio „Metų“ egzempliorių, pirmo leidimo originalą – skenuokite, juk turite galin-gą skenerį. Imkit, mėginkit, darykit.“

Mums buvo nedrąsu, kaip čia dabar taip staiga. O jei nepavyks? Bet pradėjome. Tą D. Kauno turimą K. Donelaičio „Metų“ egzempliorių savo leidykloje, ko gero, trejus metus valūzojome.

ML. Kodėl taip ilgai užtruko? Kur čia šuo pakastas?

K. Kalibataitė. Išties viskas lyg ir paprasta pavarčius Liudviko Rėzos išleistą K. Donelaičio „Metų“ knygą. Bet yra viena sudėtinga aplinkybė: ši spauda nepavaldži jokioms šiuolaikinėms technologijoms, į viską ji veda kitaip. Kai pamėginome skenuoti ir spausdinti atskirus lapus, tuojau pasipylė sunkumai. Atrodytų, lapas turėtų būti gelsvas, bet mums jis išeina kitoks.

ML. O kodėl?

P. Kalibatas. Niekas nepasako. Reikalinga visai kita technologija. Su skeneriu viskas gerai, tik reikia žinoti, kaip jį paruošti dirbti. Kamilė kreipėsi į italus, katalonus, kuriems su faksimilėmis yra tekę daugiau turėti reikalų. Ir vieni, ir kiti sutinka kilusias problemas spręsti, bet kai išgirsta, kad mes patys norėsime daryti, kalba baigta.

Kuo faksimilė skiriasi nuo fotografuotinio leidinio

K. Kalibataitė. Mes vėl užbėgome į priekį, nes buvo klausta, kaip atsitiko, kad prof. Domas Kaunas čia atėjo prieš trejus metus, o mes tą faksimilę kūrėme ketverius metus. Jau buvau užsiminusi, kad mums grįžus iš Frankfurto knygų mugės, pradėjau aiškintis, kas yra faksimilė. Supratau, kad Lietuvoje mes išvis neturime informacijos apie faksimilinio pobūdžio leidybą. Lietuvos nacionalinė M. Mažvydo biblioteka teigia, kad per 20 nepriklausomybės metų Lietuvoje turime daugiau kaip

30 išleistų faksimilinių leidinių. Žinyuose ir enciklopedijose randame lakoniškai apibrėžiamą šią leidybinę sritį, bet su tomis žiniomis toli nenuvažiuos. Pradėjau rinkti visą įmanomą informaciją apie faksimiles, o mūsų generalinis direktorius su profesoriumi D. Kaunu sprendė apie būsimą pirmąją tikrą faksimilę Lietuvoje.

ML. Lietuvoje skaitytojai nelabai skyrė (ir šiuo metu ne visada skiria), kur fotografootinis leidimas, o kur faksimilė. Pvz., Broniaus kviklio 1964–1968 m. Bostone išleistas keturtomis enciklopedinis leidinys „Mūsų Lietuva“. Jis 1989–1991 m. „Minties“ leidyklos išleistas ir Lietuvoje. Bet tai jokia faksimilė.

K. Kalibataitė. Tai fotografootinis leidinys. Terminijos problema Lietuvoje labai opi, iš to kyla daug painiaivos. Apskritai poligrafijos srityje esama daug nesuskalbėjimo dėl terminijos. Net žmonės iš knygų pasaulio, mokslininkai nesusišneka tarpusavyje. Nemaža dalis nemato skirties tarp fotografootinių leidinių ir faksimilių. Pasitenkinama tuo, kad žino, ką lotyniškai reiškia *fac simile* – daryk tą patį ar panašų. Sumaišties įneša ir leidėjai. Dėl ribotų finansinių galimybių išleidiama fotografootinį leidinį, o pavadina faksimile.

P. Kalibatas. Esama ir kitų prielaidų. Paprastam skaitytojui, nemoکانčiam užsienio kalbų, nėra net kur perskaityti apie tuos dalykus. Šia prasme Kamilei paprasčiau, nes ji moka daugiau kalbų.

ML. Bendram supratimui užsienio kalbų žodyno neužtenka?

P. Kalibatas. Išleisti ištisi reikalavimų rinkiniai, juos būtina pastudijuoti imantis faksimilių leidybos. Net mūsų didžiųjų bibliotekų darbuotojai klausė, kodėl nededame ISBN numerio ant pačios faksimilės. Tai kategoriškai draudžiama, nes būtų jau ne faksimilė. Nieką negalima nei nuimti iš originalo, nei pridėti, jeigu daroma jo faksimilė, visą leidybinę informaciją reikėtų pateikti lydinčioje brošiūroje.

ML. Iš kur Jūs, Kamile, sėmėtės žinių apie faksimilių leidybą, jeigu tokia šios veiklos dykynė vyravo Lietuvoje?

K. Kalibataitė. Pačiai teko būti tų žinių rinkimo iniciatori, nes įsitikinau, kad lietuvių kalba informacijos visiškai nėra, tik labai lakoniški apibūdinimai. Prancūzų ir anglų kalba tos informacijos yra, nors ir ne apsiečiai. Įstojus į leidybos magistrantūrą pradėjau tikslingai rinkti medžiagą, o mano magistro diplominio darbo vadovė doc. dr. Almai Brazūnienei pritarus, ėmiau rašyti diplominių darbų apie faksimiles. Tai buvo mano mokslinio darbo tema, o ne vien laisvalaikio malonumas. Pusantrų metų rinkau medžiagą magistro diplominiam darbui, kuris labai pravertė pirmos Lietuvoje faksimilės leidimui, buvo išspausdintas ir atskira knyga¹.

Negiliai arta pažinimo sritis

ML. Ar teko aptikti specialiai faksimilių leidybai skirtų knygų?

K. Kalibataitė. Vien faksimilinei leidybai skirtų knygų nei prancūzų, nei anglų kalba neteko rasti. Manau, kad tokių knygų nėra ir pasaulyje. Visą man rūpimą informaciją rinkau iš enciklopedijų, visus kitus duomenis – sakinį po sakinio – iš įvairių knygų. Prancūzai turi galias bibliofilių tyrimų tradicijas, tad jų tyrinėtojai apie faksimilinę leidybą šiek tiek užsimena, nors ir nežymiai. Nėra net katalogų, kuriuose būtų pateikti visi pasaulyje išleisti faksimilių leidiniai. Ligi šiol

jie nebuvo kataloguojami kaip atskira leidybos sritis.

ML. Nearta, neakėta pažinimo sritis?

K. Kalibataitė. Visiškai nauja tyrimų sritis. Daugiausia žinių apie faksimilę leidybą neabejotinai turi Vakarų pasaulis, bet tai šalys, kurias galima suskaičiuoti ant abiejų rankų pirštų: Vokietija, Italija, Ispanija, Didžioji Britanija, Šveicarija, o už jūrų marių – Japonija ir JAV. Tai stipriausios faksimilių leidybos šalys.

P. Kalibatas. Pasisemti patirties buvome nuvažiaję į Prahą specialiai į vieną Čekijos leidyklą. 2010 m. Prahos universiteto Retų leidinių skaitykloje turėjome progos susitikti su Čekijos knygrišių gildijos meistra, kurie supažindino su Prahėje gaminamų faksimilių savitumais, čekų naudojamais įrankiais, medžiagomis, popieriaus marmuravimo technika.

ML. Faksimilių leidinių tyrinėjimas – tai bibliofilijos šaka?

K. Kalibataitė. Pačią faksimilę Lietuvoje bandoma priskirti tik bibliofilijos kategorijai, bet taip vadinti būtų netikslu. Kas lėmė pačios faksimilės gimimą? Ją pagimdė vertingos knygos kaip meno objekto, jos išliekamosios vertės valstybei suvokimo priežastys. Faksimilė nėra vieno kolekcininko įnoris turėti savo bibliotekoje tokio pobūdžio leidinį.

ML. Kitų šalių faksimilių leidinių Lietuvos didžiosios bibliotekos, aišku, turi?

P. Kalibatas. Skelbiama, kad Vilniaus universiteto bibliotekos Retų

tai studentai stengiasi rinktis lengvesnę temą, o Jūs ėmėtės sunkiausiasios.

P. Kalibatas. Pritarčiau, kad tai nelengvas darbas, daugelį valandų ieškant įvairiomis kalbomis po eilutę naudingos informacijos. Ne visas tos literatūros leidybines normas ir aš pats žinojau. Mes nepajėgūs įstoti į vieną ar kitą Europos leidėjų klubą, kur kai kurios paslaugos kainuoja keliasdešimt tūkstančių eurų. Kad ir prašymas pasidalyti žiniomis, kokie yra tikrieji faksimilių leidinių gamybos reikalavimai. Reikia gilių žinių ir didžiulio parengiamojo darbo, kad tavo užsimita išspausdinti faksimilė atitiktų tokia leidybai keliamus reikalavimus.

Šių metų Vilniaus knygų mugėje prie manęs prieidavo ne vienas lankytojas, klausė, kodėl mes naudojome Donelaičio „Metų“ faksimilei pagal specialų užsakymą pagamintą popierių? Girdi, būtume naudoję Munken Pure popierių, būtų keliasdešimt kartų pigiau kainavę. Taip, bet tada neturėtume faksimilės. Toks mūsų žmonių supratimas.

Faksimilei taikomi labai griežti reikalavimai. Knygos egzempliorius, pagal kurį kuriama faksimilė, turi būti idealiai atkartotas – ne tik šriftas, formatas, meninis apipavidalinimas, suprantama, iliustracijos, bet ir popieriaus rūšis, jo atspalvis, vandenženkliai. Jei originalo puslapio kampas įplėštas, liko piršto atspaudas, lygiai toks pat įplėšimas, atspaudas ar dėmė turi būti ir faksimiliniame leidinyje.

Kai kelio atgal nebuvo

ML. Kamilės diplominio darbo tema turėjo ir vieną privalumą: sritis nauja, tad bent jau Lietuvoje ypatingais reglamentais ir reikalavimais nesuvaržyta. Turėjote daugiau laisvės.

K. Kalibataitė. Ne visai taip. Iš tikrųjų per pusantrų metų susiradau ir sukaučiau man prieinamą svarbiausią informaciją, įsitikinau, kad faksimilių leidyba nėra tokia paprasta, kaip gali atrodyti. Sukurtos taisyklės, reglamentai, kurių laikosi save gerbiantys profesionalūs leidėjai visame pasaulyje. Kitas dalykas, kad tos taisyklės išblaškytos po įvairius leidinius ir kiekvienoje šalyje gali šiek tiek skirtis, bet siekiama to paties rezultato.

Klausiate, kodėl rinkausi sunkesnį kelią ir pasiryžau spausdinti ne fotografootinius leidinius, bet faksimiles? Ligi šiol Lietuvoje neturėjome nė vienos faksimilės, atitinkančios tarptautinius kriterijus. Turint galvoje, kad Lietuvoje poligrafinė kultūra gan aukšto lygio, norėjosi išjudinti ir dar vieną profesionaliai neišdirbtą barą. Senelis norėjo po savęs palikti išskirtinį Lietuvos poligrafinės kultūros darbą, o man buvo sunku taikytis su mintimi, kad esame tauta nieko nenuvokianti apie knygos meną. Neslėpsiu, kad bendraudama su kitų šalių prityrusiais faksimilių kūrėjais jausdavau išskaudinta, nes jie manė, kad savo neišmanymu mes tik juokiname pasaulį. Todėl ir ryžausi

Kad ir kiek spalvinga ir patraukli būtų ši armeniška knyga iš Domo Kauno kolekcijos, bet tai ne faksimilinis, bet fotografootinis leidinys

leidinių skyriuje be mūsų išleistųjų K. Donelaičio „Metų“ saugomos dar keturios bibliofiliinės faksimilės.

K. Kalibataitė. Tai atvežti dotaciniai leidiniai iš Vokietijos ir kitų šalių. Paprastai tų šalių bibliotekų vadovai ar aukšti valstybės svečiai, lankydamiesi žymiausiose Lietuvos bibliotekose, kartais įteikia tokią reprezentacinę dovaną, kartografinio pobūdžio ar panašią knygą.

Griežti faksimilių leidybos reikalavimai

ML. Rūpėtų pasiaiškinti, iš kur toks Kamilės nusiteikimas imtis pačios sudėtingiausios užduoties, prie kurios tikriausiai galima priskirti faksimilių leidybą. Kartu tai ir mokslinio tyrimo sritis. Papras-

leidžiamas nukrypimas tik atkuriant knygos viršelį, kadangi jeigu kuni- gaikštis Radvila vieną knygrišį turėjo Biržuose, o kitą Nesvyžiuje, susitarti dėl konkrečios knygos įrišimo jiems buvo sunku, viršeliai galėjo šiek tiek skirtis. Dėl įrišimo faksimilei keliamas ne toks griežtas reikalavimas: viršelis turi atitikti to amžiaus įrišimo pobūdį, o knygos vidų privalu perteikti su menkaisiais skaitytojo nago įbrėžimais, prierašais, sunkiai įžiūrimais lyg ir pašaliniais brūkšneliais ar atsitiktiniais suteipimais. Toks pat reikalavimas galioja spausdinimo netolygumams, popieriaus pramušimui šrifto vietose, jei buvo pernelyg stipriai prispausta spausdinimo preso – faksimilėje visa tai turi būti kuo tiksliausiai atkartota.

ištaisyti padėtų, tuo labiau, kad tokios galimybės man buvo sudarytos. Norėjau įrodyti, kad nors ir esame maža tauta, bet nutuokiame, kas yra ta faksimilių leidyba.

ML. Labai vertintina, kad Kamilė jautė atsakomybę ne vien už savo darbą, bet ir už šalį.

P. Kalibatas. Išties ji pasirinko sunkiausias kelią, nes reikėjo gauti medžiagą, kurią Lietuvoje nebuvo. Maža to, reikėjo išsiaiškinti, ko faksimilės gamybai reikia, o tokiomis žiniomis niekas neskubėjo žarstyti. Vargu ar man būtų užtekę kantrybės kaip Kamilei. Juk popieriaus gamintojams olandams pirmiausia reikėjo išsiaiškinti, kas ir kur yra toji Lietuva, apie kurią jie nieko nebuvo girdę. Kai išsiaiškino,

niekaip negalėjo suprasti, kam mums tokio išskirtinio popieriaus reikia, kurį galėjo pagaminti tik jie, olandai.

K. Kalibataitė. Manęs jie kelis kartus klausė: „Ar jūs suprantate, koks brangus tas jūsų užsigeistas popierius? Ar suvokiate, ką užsisakote ir perkate?“

ML. Racionalūs ir teisingi klausimai.

P. Kalibatas. Iš kitų kraštų tokių užklausų olandai, matyt, niekad nebuvo gavę.

ML. Kuriam veiktos etape pradėjote domėtis ir rūpintis popieriumi „Metų“ faksimilei?

K. Kalibataitė. Tada, kai savo rankose turėjau Domo Kauno paskolintą K. Donelaičio „Metų“ originalą. Pajutau, kad turiu sukurti šios knygos faksimilę, kelio atgal nebėra. Prieš tai atsiverčiau „Metų“ originalą, verčiau ir bandžiau įsivaizduoti, kas gali būti sunkiausiai įvykdoma, kritiškiausia kuriant faksimilę. Supratau, kad beveik kiekvienas darbų etapas gali iškelti didelių sunkumų, o pirmiausias keratinis uždavins buvo rasti bent kiek panašesnį ir šiai faksimilei tinkamą popierių. Visa kita gal dar galėčiau bandyti įgyvendinti, jei ne popierius.

ML. Kuo jis ypatingas?

K. Kalibataitė. 1818 m. Liudviko Rėzos „Metų“ leidimui pritaikytas popierius neatrodo kuo nors ypatingas, gan kukli faktūra, atspalvis taip pat lyg ir nėra kuo nors išskirtinis. Tačiau jeigu gerai pavyks lapą prispausti, galima išvelgti karališkosios lelijos vandenženkli. Popieriuje matyti veržė², vadina naminis lelijimo tinkelis, kitaip tariant vandenženklis. Teko ieškoti, kas mums galėtų tokį popierių pagaminti. Paaš- kėjo, kad XXI a. nėra, kas galėtų, nors popieriaus gamybos fabrikų daugybė.

Karališkosios lelijos vandenženklis varė iš proto

ML. Kur ir kaip ieškojote?

K. Kalibataitė. Teko ieškoti visoje Europoje, naudojantis internetinėje erdvėje teikiama informacija. Ieškojau kontaktų ir knygų mugėse. Pavyko išsiaiškinti, kad 1818 m. K. Donelaičio „Metai“ atspausdinti ant Nyderlanduose gaminto popieriaus, kuriame ir buvo karališkosios lelijos vandenženklis. Kai kuriose popieriaus lapo vietose pavyko perskaityti užrašą „Holland“. Tai ir padėjo nustatyti popieriaus pagaminimo vietą. Lelijos vieta knygos lapų vietose kinta. Patys popieriaus gamintojai stengėsi, kad šis vandenženklis būtų lapo viduryje, bet spaustuvininkai lapus pjaustė ir rišo atsitiktine tvarka. Kai kuriuose puslapiuose lelija tarsi dingsta, matomas tik krašteli, kituose jos išvis nėra.

P. Kalibatas. Reikėjo viso mėnesio, kad nustatytume tos lelijos vietą lape.

K. Kalibataitė. Spaustuvininkams nerūpėjo, o mums kuo kruopščiausiai reikėjo lelijos vietą nustatyti, taigi puslapius sudėlioti atgaline tvarka. Reprodukcijos būdu reikėjo vandenženklį atkurti, nes nebuvo puslapio, kuriame jis būtų visas, dažniausiai tik jo dalis. Tai vienas sudėtingiausių darbų, kurį reikėjo padaryti prieš užsakant popierių. Tik atkūrę vandenženklį jau galėjome ieškoti, kas mums tokį popierių pagamintų. Kreipiausi į ne vieną popieriaus fabriką. Popieriaus gamintojo paieškos užtruko ilgiau negu pusę metų.

Bus daugiau

Kalbėjęs Gediminas Zemlickas

² Veržė [pranc. *verge*], popierius, turintis į vandenženklus panašų raštą – tinklėlį, kurį sudaro dvi susikertančios lygiagrečių linijų poros.

¹ Kalibataitė Kamilė. *Bibliofiliniai faksimiliniai leidiniai*. Vilnius, 2013.

NEI PAVYTAS, NEI PRALENKTAS

(Pamąstymai prof. Jono Palionio 90-ojo gimtadienio proga)

Arnoldas PIROČKINAS

Jau kuris laikas, gal metai, o gal ir daugiau, knieti mintis ir kaupiasi ryžtas rašyti straipsnį, skirtą išklausius mūsų kalbininko Jono Palionio nepaprastai 90 metų sukakčiai. Ir vis nepalieka abejonė, ar pavyks trumpu rašiniu deramai apibūdinti ir įvertinti jo, savo Mokytojo, nueitą kelią ir nuveiktus darbus. Tada ypač skaudžiai suvoki, jog tau trūksta Juozo Tumo-Vaižganto talento, leidusio jam ypač vaizdingai ir nuoširdžiai kalbėti apie savo amžininkus. Tačiau apgailestauk neapgailestavęs, o pasveikinti Jubiliatą ir priminti visuomenei bent kelis ryškiausius jo, mokslininko ir žmogaus, bruožus – būtina.

Taigi, Jonas Palionis yra gimęs 1924 m. birželio 20 d. Mišiškėse, kaimelyje prie Nemuno, vos už 2–3 km nuo padavimais išgarsintos Punios. Tikriausiai mokykloje gana anksti Jonukas susipažino su Vinco Krėvės-Mickevičiaus „Sena pasaka apie narsųjį kunigaikštį Margirį, Punios valdovą“, o gal skaitė ir ne ypač populiarią Maironio baladę „Ant Punės kalno ties Nemunu“. Ne be šios istorinės vietovės poveikio Jonas Palionis 1942 m. Vilniaus universitete buvo ketinęs studijuoti archeologiją.

Vargu ar valstiečiai tėvai, kaip rašo Jonas Palionis savo atsiminimuose, „paprasti vargo pelės, nuo ankstauro ryto ligi vėlaus vakaro plušdavę savo žemės sklypečiuose ir mažai tematydavę šviesesnių ir linksmesnių dienų“, galėjo kurstyti savo sūnaus ambicijas kopti į didžiojo mokslo aukštumas. 1931 m., kai Jonukas pradėjo mokslus Nemajūnų pradžios mokykloje, jau veikė privalomojo pradinio ketverių metų mokslo įstatymas. Tėvai jam be prieštaravimo pakluso. Tačiau 1935 m. baigusiam penketukais pradinę mokyklą Palioniukui ne iš karto atsivėrė Prienų gimnazijos durys: trūko lėšų. Vis dėlto būta kažkokios traukos mokytis toliau. Taip susiklostė aplinkybės, kad netolimame kaime susibūrė grupelė vaikų, kuriuos buvęs klierikas ruošė stoti į Prienų „Žiburio“ gimnaziją. Jonas Palionis toje grupėje mokėsi dvejus metus ir įstengė išlaikyti egzaminus į gimnazijos 5-ąją klasę! Taigi, nelankęs I–IV klasių, sutaupė nemažą lėšų ir dvejus metus.

Privatus kursai paliko spragų, ir gimnazijoje kurį laiką reikėjo daug stengtis, kad joje išsilaikytų. Visa reikalavo valios ir atsidėjimo: formavosi tie charakterio bruožai, kurie labai pravertė po 1940 metų, kai Lietuvą užgriuvo negandos. Bent pusantro dešimtmečio gyvenimas buvo ypač siaubingas, ir daugybė žmonių dingo šios klaičios verpetuose. Atsilieki tik labai stiprūs. Tarp jų ir Jonas Palionis.

1941 m. birželio 21 d. pasibaigus abiturui egzaminams, kurie vyko masinio Lietuvos gyventojų tremimo į Sibirą dienomis, Jonas Palionis išskubėjo į namus, kur tėvai drebo, kad neišvežtų. Rytą tėvelis pažadino žodžiais: „Vaikeli, jau karas, Alytus dega!“ Tą pačią dieną vakarykštis gimnazistas patyrė tiesioginį karo siaubą: teko apmirusia širdimi gulėti vieškelio griovyje apšaudomam vokiečių naikintuvo, o paskui dar gūžtis, kai šis 4–5 m aukštyje kelis kartus praskriejo nešaudydamas.

Frontui sparčiai nusiritus į rytus, Lietuvoje, likusioje toli nuo karo veiksmų, gyvenimas ėmė „normalėti“, jei nepaisytume įsisiautėjusio žydų žudymo, visokių ekonominių ir kultūrinių suvaržymų, miestuose ir miesteliuose maisto stokos, sutrikusio aprūpinimo pramoninėmis prekėmis. Lietuviai inteligentai rūpinosi išlaikyti lietuvišką švietimą. Jų pastangomis pradėjo atsikurti aukštosios mokyklos. Paskelbtas studentų priėmimas į Vilniaus universitetą ir dvimetį pedagoginį institutą. Tad Jonas Palionis, praleidęs vasaros mėnesius tėviškėje, šiaip ne taip pasiekęs Vilnių, rugsėjo pradžioje įstojo į pedagoginį institutą studijuoti lietuvių kalbos ir istorijos.

Prasidėjo tiesioginis kelias į mokslo aukštumas. Ketveri to kelio metai buvo išskirtinai sunkūs ir net pavojingi. Per tuos metus būta visko: ir studijų Vilniuje, ir slapstymosi tėviškėje nuo vokiečių okupantų, ir mokytojavimo Paliepių pradžios mokykloje, ir direktoriavimo Butrimonių progimnazijoje. Būta įtemptų svarstymų, ką rinktis: trauktis nuo artėjančių „išvaduotojų“, su kuriais teko susipažinti 1940–1941 m., ar likti Lietuvoje. Čia vėl pasirinkimas: ar stoti kelių artimų draugų pavyzdžiu į partizanų gretas, ar, suvokiant, kad tai tolygu garbingai savizudybei, mėginti, giliai širdyje paslėpus jausmus, intuityviai vadovauti politiką, kurią vėliau, po karo, eilėraštyje „Politika“ nusakys 1944 m. į Vakarus pasitraukęs ir 1949 m. JAV apsigyvenęs poetas Alfonsas Nyka-Niliūnas: „...politika yra ne mirti, bet išlikti ir gyventi“ (Dvidešimto amžiaus lietuvių poezija. Antologija. T. 1. – Vilnius: Vaga, 1991. – P. 483). Jonas Palionis laimingai apsisprendė – išlikti ir gyventi. Garbingai ir prasmingai gyventi Lietuvoje Lietuvai.

1945 m. pavasarį „išvaduotoje“ Lietuvoje, Butrimonyse, pajutęs, kad gresia neišvengiamas susidūrimas su beataidairiškai siautusiai saugumiečiais-enkavedistais, Jonas Palionis visai slapta, niekam nieko nesakęs, bėga iš miestelio, palikęs likimo valiai Butrimonių progimnaziją. Kurį laiką šen bei ten pasibastęs, galiausiai apsisprendžia ieškoti prieglobsčio Vilniuje. Čia iš pradžių susiranda tarnybėlę, o paskui sumano universitete tęsti studijas. Priimamas į lietuvių kalbos ir literatūros specialybės trečiąjį kursą: užskaityta pedagoginio instituto nemaža dalykų. Po kurio laiko gauna ir oficialų Alytaus apskrities švietimo skyriaus atleidimą iš Butrimonių progimnazijos direktoriaus pareigų. Derindamas studijas su darbu, Jonas Palionis 1948 m. baigia Vilniaus universitetą. Reikia manyti, tolesniam mokslui, o paskui ir mokslinei veiklai labai svarbus buvo diplominis darbas „Varpo“ kalba. Mokslinis vadovas buvo tuometis lietuvių kalbos katedros vedėjas Jonas Kruopas.

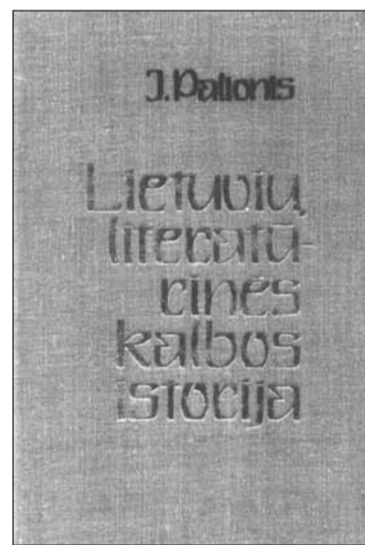
Tuo diplominiu darbu Jonas Palionis įžengė į iki tol palyginti mažai eksploatuotą, bet labai platų ir sudėtingą lietuvių raštų kalbos tyrimo barą. Ir štai sėkmingai studijas baigusiam jaunuoliui, be kita ko, turinčiam dar pedagoginio darbo patirties, katedros vedėjas J. Kruopas visai pagrįstai pasiūlė tęsti mokslą trejų metų aspirantūroje. Aspirantūra

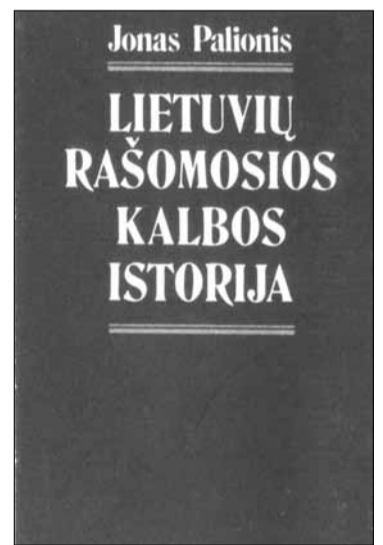
Nuoširdžiai sveikiname Joną Palionį 90-mečio proga!

pavasarį apgyniau diplominį darbą „1922 m. J. Jablonskio lietuvių kalbos gramatika“. Taigi Jono Palionio pastangomis, oficialiai neafišuoju, buvo pažymėta J. Jablonskio prasmingo gyvenimo baigtis.

Tikriausiai tais sukakties metais Jono Palionio jau intensyviai darbuotasi prie J. Jablonskio raštų – rūpintis šiaip ar taip išleisti jų rinktinę. Bolševikinės ideologijos intensyvaus diegimo sąlygomis nebuvo lengva tai įgyvendinti. Vis dėlto tikslą pasiekti pavyko: 1957 m. iš skelbto 20 000 tiražo puse tiražo išėjo Jono Jablonskio „Rinktinių raštų“ pirmasis tomas (637 p.), kuriame sudėti keturi epochiniai kalbininko veikalai: „Lietuviškos kalbos gramatika“ (1901), „Lietuvių kalbos gramatika“ (1922), „Lietuvių kalbos sintaksė“ (1911) ir „Linksniai ir prielinksniai“ (1928). Leidinį ir apskritai lietuvių kalbotyrą praturtino sudarytojo išsamus įvadinis straipsnis-studija „J. Jablonskis ir jo lietuvių kalbos vadovėliai“

I ir II Jono Palionio lietuvių raštų kalbos istorijos vadovėliai

Jono Palionio šeima: sėdi Anelė ir Jonas Palioniai, tarp jų stovi vaikaičiai Vytenis ir Eglė. Už jų stovi sūnus Vytautas su žmona Dalia ir dukra Laima su vyru Viktoru

baigiama nemažos apimties moksliniu darbu – mokslų kandidato disertacija (dabar – mokslų daktaro). Katedroje apsvačius, kokią temą siūlyti disertacijai, nutarta vengiant galimų ideologinių priekabių atsakyti tęsti „Varpo“ kalbos tyrimą. Sakyčiau, labai įžvalgiai parenkama problema „Lietuvių literatūrinės kalbos normalizacija XIX a. pabaigoje (1880–1901)“. Tai didelės galimybes ateities tyrimams atverianti tema. Kartu ji leidžia aptarti „Aušros“ ir „Varpo“ vaidmenį bendrinės kalbos (tada ji imta vadinti literatūrine kalba) raidoje.

1953 m. gegužės 26 d. Jonas Palionis apgina disertaciją, išskirtinai didelį mokslo veikalą. Reikia apgailestauti, kad šis darbas liko nepublikuotas: lietuvių bendrinės kalbos tyrimas neteko daug impulsų. Tačiau Jonas Palionis turėjo progos susipažinti su Jono Jablonskio veikalais. Ši pažintis paskatino jauną mokslininką populiarinti didžiojo bendrinės kalbos tvarkytojo palikimą. 1955 m. jam pavyksta išleisti nedidelę knygutę „Ižymus lietuvių kalbininkas Jonas Jablonskis“ (Vilnius: Valstybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1955, – 35 p.). Ji iš esmės priminė visuomenei 25-ąsias J. Jablonskio mirties metines. Tais pačiais metais dar išspausdinti keturi Jono Palionio straipsniai apie J. Jablonskį. Galiu pasigirti, kad, vadovaujamas jaunojo dėstytojo, 1955 m.

(p. 7–61). Po dvejų metų pasirodė kiek mažesnės apimties (553 p.) antusias tomas, apėmęs dalį 1904 m. ir 1910–1930 m. spausdintų kalbininko straipsnių. Šis tomas prasideda taip pat sudarytojo įvadu „J. Jablonskio kalbiniai taisyklai“ (p. 5–54).

Tokį leidinį parengti, įtraukti į leidyklos planą, pravairuoti pro visas sciles ir charibdes, kurių visavaldė partija buvo sukūrusi išties sistemą, kad ji tarsi senovės graikų daugiaakis Argas visur įžvelgtų kėslus prieš komunizmo idėjas ir tarybinę santvarką, tada buvo tikras žygdarbis. Kaip partija greitai susidorodavo su bent kiek įtariamais žmonėmis, matyti iš Lietuvių kalbos katedros dėstytojų Juozo Senkaus ir Jono Kruopo nepaties liūdniausio likimo. Abu 1951 m. atleidžiami iš Lietuvių kalbos katedros ir šiaip taip prisiglaudžia Lietuvių kalbos institute. Jono Palionio „Atsiminimų nuotrupose“ teigiama, kad dėl J. Kruopo įdarbinimo Lietuvių kalbos ir literatūros institute akademikas Borisas Larinas net ėjęs į Lietuvos komunistų partijos Centro komitetą (p. 162). Šių „smetoninių“ lietuvių kalbos specialistų atleidimas aiškiai rodo, kad nė Vilniuje nėra saugu nuo partijos savivalės. Butrimonyse namelonę galėjai užsitraukti dėl to, kad su saugumiečiais nenorėjai mauti „samagono“ (o kartu ir šiaip ar taip bendradarbiauti). Vilniuje, universitete,

partijos rūstybės motyvai buvo „kilnesni“: praeities nuodėmės, buožinė kilmė, neatsargiai leptelėtas žodis, abejingumas socializmo statybai ir dievai žino dar kokios įtarimą keliančios darbuotojo biografijos dėmės.

Atleidus J. Kruopą iš katedros, vedėjo pareigos trumpai pavedamos prof. Juozui Balčikonui, paskui metams jos tenka Kaziiui Ulvydui, po jo katedrai vadovauja Julija Žukauskaitė. Tačiau visi šie vadovai buvo laikini. Atrodo, kad universiteto ir fakulteto vadovybės lūkuriavo, kol, baigęs aspirantūrą ir apgynęs disertaciją, galės jai vadovauti perspektyvus Jonas Palionis. Ir štai 1953 m. jis tampa Lietuvos kalbos katedros vedėju, šias pareigas jam teko eiti iki 1959 m. Porą metų, nuo 1957 m., jas derino su vadovavimu Istorijos ir filologijos fakultetui – iki 1961 m. buvo jo dekanas. Antrą kartą dekanu (šį kartą atsiskyrusio Filologijos fakulteto) jam teko būti 1970–1973 m.

Administracija Jonas Palionis nešivėjo. Jį labiau traukė dėstyimas ir mokslinis darbas. Abi veiklos atmainos glaudžiai siejosi. Žinių teikimas studentams davė daug paskatų gilintis į lietuvių kalbos problemas. Naujai gautų faktų kaupimas gyvino paskaitas, seminarus. Matyt, toks derinys kiek lėmė tai, kad pirmajame dešimtyje po karo baigę universitetą talentingieji kalbininkai, likę dėstyti, veikiai kai kuriose kalbos mokslu srityse išsiskyrė autoritetingi specialistai. Pavyzdžiui, tuoj po studijų baigimo 1950 m. paliktas lietuvių kalbos katedroje dėstyti Zigmas Zinkevičius sėkmingai darbavosi istorinės gramatikos ir dialektologijos srityse. Kartu su Z. Zinkevičiumi baigusi studijas Adelė Laigonaitė laikytina karo metais ir po jo nutrūkusios akcentologijos atgaivintoja. 1951 metais baigė du žymūs lituanistai kalbininkai. Juozas Pikčilingis sukūrė savarankišką lietuvių kalbos mokslo šaką – lingvistinę stilistiką, apie kurią iki 1940 m. nė negalvota. Vincas Urbutis į naują aukštumą pakėlė lietuvių žodžių darbą ir sėkmingai plėtojė etimologiją. O Jonas Palionis, išėjęs iš katedros J. Kruopui, pasidarė kone vieninteliu Lietuvoje lietuvių raštų kalbos istorijos darbininku. Visi šie Vilniaus universiteto Lietuvos kalbos katedroje susibūrę kalbininkai, prisidėję dar 1955 m. iš Maskvos po aspirantūros grįžusiam Vytautui Mažiuliui, išugdė labai pajėgų mokslininkų kolektivą, kuris, intensyviai dirbdamas mokslo darbą, tapo pagrindiniu aukščiausios kvalifikacijos kalbos specialistų rengėju Lietuvos aukštojioms mokykloms. Katedros veikla ypač įsibėgėjo, kai 1953–1959 m. jai vadovavo Jonas Palionis ir iš jo vadovavimą perėmęs J. Pikčilingis.

Jonas Palionis, nesigviešdamas administracinių postų, aspirantūros metais radęs savitą mokslinės veiklos sritį, atsidėjęs lietuvių raštų kalbos tyrimui. Per 60 su viršum metų jis buvo nepavytas ir nepralengtas šios lietuvių kalbos mokslo šakos darbininkas. Kas be ko, aukščiosios mokyklos dėstytojui neišvengiamai tenka pasidarbuoti ir visuomeninės veiklos sferose, ir šalia savo pagrindinio dalyko gauna skaityti kitokių kursų. Negali išvengti gyvenimo įvairovės. Antai 1984–1988 m. jis vadovavo lietuvių kalbos komisijai prie Lietuvos mokslų akademijos, 1990–1993 m. jis žurnalo „Gimtoji kalba“ redakcijos kolegijos pirmininkas.

Taip pat Jono Palionio mokslinių darbų diapazonas kur kas platesnis negu lietuvių raštų kalbos istorija.

Nuo jos dažnai nukrypta, pavyzdžiui, į kalbos kultūrą, pagaliau pasidarbuota ir onomastikoje. Nuo 1949 m., kai buvo išspausdintas pirmasis rašinys, iki 2010 m., „Darbų bibliografinės rodyklės“ (žr. „Atsiminimų nuotrupos“, p. 192–252) duomenimis, Jubilato plunksnai priklausė 394 spausdinti darbai (knygos ir straipsniai), 9 stambesnieji neišspausdinti rankraščiai, 16 sudarytų ir redaguotų darbų ir vertimų. Rodyklėje nurodytos 6 vadovautos disertacijos, 23 oponuotos disertacijos ir 67 vadovauti diplominiai darbai. Tad ar įmanoma proginiame straipsnyje apžvelgti tokią darbų gausą ir įvairovę? Belieka apsiriboti keliais kapitaliniais ar, vadinkime, fundamentaliais veikalais.

Neabejotinai pats žymiausias Jono Palionio veikalas yra studija „Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a.“ (Vilnius: Mintis, 1967. – 333 p.), apginta po metų kaip filologijos mokslų daktaro disertacija (dabar habilituoto daktaro laipsnis), o 1972 m. įvertinta Lietuvos TSS valstybine premija. Studija sulaukė labai palankaus Lietuvos ir užsienio lituanistų ir baltistų dėmesio, ši monografija išsamiai nušviečia lietuvių raštų atsiradimą ir jų kalbos raidą nuo ikimažvydinių rankraštinų tekstų, skirtingą plėtojimą Mažojoje ir Didžiojoje Lietuvoje. Atskiruose skyriuose išnagrinėta šių dviejų amžių lietuviškų spaudinių raidynai ir rašybos principai, tarmės ir su jomis susijusios fonetikos, morfoloijos, sintaksės ir leksikos ypatybės. Apibendrinamas skirtingas, autorius padarė išvadą, kad tada formavosi dvi raštų kalbos atšakos – vidurietiškoji ir rytietiškoji. Monografijoje visi teiginiai grindžiami didžiai gausia ir patikima medžiaga, surinkta iš tų amžių raštų.

Smarkiai nusijota ir atitinkamai pritaikyta didaktiniu požiūriu monografijos-disertacijos medžiaga ir išvados vėliau buvo panaudotos Jono Palionio parengtam literatūrinės kalbos, kaip tada sakyta, istorijos vadovėliui – jo pirmiesiems skyriams. Vadovėlio išėjo kiek skirtingais pavadinimais du leidimai: „Lietuvių literatūrinės kalbos istorija“ (Vilnius: Mokslo, 1979. – 317 p.) ir „Lietuvių rašomosios kalbos istorija“ (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1995. – 335 p.). Du trečdaliai vadovėlio atskleidžia lietuvių raštų kalbos būklę nuo XVIII a. iki XX a. pabaigos. Taigi jis apima ir XIX a. pabaigoje su „Aušra“ prasidėjusią mūsų bendrinę kalbą, kuri įgauna ne tik rašomosios, bet ir šnekamosios (garsinės) kalbos pobūdį. Abiejuose leidimuose apie antrąją atmainą nekalbama. Kadangi ne tik iki 1990 m., bet ir šandien bendrinės kalbos šnekamajai atmainai mūsų kalbotyroje skiriama gana mažai vietos ir dėmesio, tai vadovėliuose jos lyg ir nepasigendi. Šandien, praėjus beveik ketvirčiui amžiaus nuo vadovėlio antrojo leidimo, kyla poreikis įvertinti šiame laikotarpyje išryškėjusius bendrinės kalbos poslinkius. Tačiau kas įstengtų profesoriaus lygiu tai padaryti?

Su Jono Palionio pedagogine veikla aukštojoje mokykloje glaudžiai susiję dar du jo leidiniai. Vienas iš jų – tai vertimas: Milka Ivič. Lingvistikos kryptys (Vilnius: Mintis, 1973. – 332 p.). Šis populiarus, į daugelį kalbų verstas kalbotyros darbas patraukė Jubilato dėmesį tuo, kad jame, atsižvelgus į didaktinius aukštosios mokyklos reikalavimus, aprašyta lingvistikos istorija, įskaitant ir pačias modernias teorijas, kurios tuo metu Tarybų Sąjungoje buvo smerkiamos kaip antitmarksistinės. Profesorius, nemokė-

damas jo vadinamos serbų-chorvatų kalbos (iš tikrųjų tai XIX a. terminas: šiandien tos kalbos, kad ir labai artimos, yra atskiros), ryžosi pateikti šią knygą lietuvių jaunuomenei, kad galėtų gilinti savo lingvistinį išprusimą.

Profesorės M. Ivič knyga nebuvo suderinta su einamu Lietuvos aukštosiosios mokyklose kalbotyros įvado kursu. Jubilatas 1979 m. jį ėmė dėstyti universiteto užsienio kalbų katedrų studentams ir iš karto pajuto vadovėlio poreikį. Vadovėlio neturėjo nė lietuvių kalbos ir literatūros specialybės studentai. Tad, dar paragintas kolegų, Jonas Palionis ryžosi jį parašyti. 1985 m. toks vadovėlis, pavadinamas „Kalbos mokslo pradmenys“ (Vilnius: Mokslo, 1935. – 311 p.), išvydo dienos šviesą. Po 14 metų jis išleidžiamas antru leidimu (Kalbos mokslo pradmenys. 2-asis pataisytas bei papildytas leidimas. – Vilnius: Jandrija, 1999. – 310 p.).

Bent keliais žodžiais ir vienu kitu pavyzdžiu būtina paminėti kelis Jubilato ypač reikšmingus sudarytus senųjų raštų leidinius. 1983 m. jis kartu su doc. Julija Žukauskaite parengė ir išleido Jono Bretkūno „Rinktinius raštus“ (Vilnius: Mokslo, 1983. – 402 p.). Čia, be įvadinio straipsnio „Jonas

Palionis, 1935. – 311 p.), išvydo dienos šviesą. Po 14 metų jis išleidžiamas antru leidimu (Kalbos mokslo pradmenys. 2-asis pataisytas bei papildytas leidimas. – Vilnius: Jandrija, 1999. – 310 p.).

Stambių senosios lietuvių raštijos spaudinių ir ypač rankraščių leidimas nėra toks paprastas ir lengvas dalykas, kaip gali kartais tai kam ne kam pasirodyti. Šie darbai verti atidaus nagrinėjimo, kuriam čia, deja, negalime skirti deramo dėmesio.

Tačiau norime atkreipti skaitytojų akis į minėtus leidinius, pasirodžiusius po 1993 m., kurie Jubilato buvo gana skausmingi. Tais metais universitete prasidėjo kampanija riboti dėstytojų darbo amžių. Nors dar nemaža jų buvo pajėgių, bet sukakusių 65-erių metų dėstytojus be didelių ceremonijų išleisdavo „į užtarnautą poilsį“. Tokia darbo baigtis ne vienam „persenu-

Jonas Palionis su pasisekusi laimikiu

Bretkūnas (Gyvenimas ir raštai)“, pagalbinių komentarų, žodynelio ir J. Bretkūno bibliografijos, išspausdinti keli J. Bretkūno „Prūsų krašto kronikos“ fragmentai (versti iš lotynų kalbos), devynios vadinamosios knygos iš Biblijos Senojo Testamento ir keturiolika lotyniška ir vokiška raštų įvairiems asmenims laišku vertimų. J. Bretkūno „Rinktinių raštai“ sulaukė ypač didelio atgarsio tiek Lietuvoje, tiek kitose šalyse – Vokietijoje, JAV ir kt. Beje, kadaise man Tauragėje savo džiaugsmą dėl šio leidinio išreiškė Lietuvos evangelikų liuteronų vyskupas Jonas Viktoras Kalvanas (1914–1995).

Be J. Bretkūno, daug dėmesio skirta Mikalojui Daukšai, jo dviejų žymiausių darbų pakartotiniam lei-

siam“ dėstytojui sukėlė daug skausmo. Kai kas iš neviltingai, likęs be ilgamečio įprasto darbo, ėmė drožti šaukštus, kad rastų šio kio tokio nusiramimo...

Jonas Palionis šaukštą drožti nepuolė: ir toliau sėdėjo prie rašomojo stalo, vaikščiojo į bibliotekas ir rankraštyklus, o vasaromis važinėjo į savo sodybą Mišiškėse prie Nemuno, kur jo laukė bičių aviliai. Žinoma, čia vežėsi ir rašomojo popieriaus... Taip palengva, nepasiduodant depresijai, po 1993 m. radosi ne tik minėtos knygos, bet ir kelios kitos, žinoma, kaip ir ankstesniais metais, dar pluoštas visokių straipsnių.

Štai, apsilankęs Punios bažnyčioje, patyrė, kad joje esama senų metrikų knygų. Kilo mintis jas patyrinėti.

Ėmus tyrinėti, kaupėsi medžiaga, kuri sugulė į knygą XVII a. antrosios pusės Punios parapijos asmenvardžiai ir vietovardžiai (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003. – 203 p.). Kitais metais išeina, ko gero, Vilniaus bute parašytas stambus darbas XVI–XVII a. lietuviškų raštų atrankinis žodynas (apie 10 000 žodžių) (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2004. – 572 p.). Tokį žodyną sudaryti gal net sunkiau negu paprastą, neatrankinį. Lietuvių žodynų istorijoje jis tikriausiai toks pirmas. Po kurio laiko Jonas Palionis vėl grįžo prie Punios: išleidžia pirmosios knygos tęsinį – XVII a. pabaigos – XVIII a. pirmosios pusės Punios parapijos asmenvardžiai ir vietovardžiai (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008. – 327 p.).

Pati naujausia knyga nėra mokslinė, tai autoriaus memuarai Atsiminimų nuotrupos (Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012. – 264 p.). Atsiminimai išryškina ir patvirtina tuos Jubilato charakterio bruožus, kuriuos galima suvokti iš jo mokslinių darbų ir nuoširdaus bendravimo epizodų.

Nebandant piešti viso gana sudėtingo Profesoriaus būdo, čia norėčiau išskirti vieną bruožą – jį įvardytume kaip nenorą veržte veržtis į aukščiausias, reprezentacines pozicijas ir tenkintis lėtu, nuosekliu darbu. Tas nepretenzingas išsilaikė atsiminimų pabaigoje: „...gimnazijoje nesvajojau apie lituanistiką ir kad pavyks šį tą nuveikti gimtosios kalbos tyrinėjimo ir jos kultūros baruose [...]. Baigęs šią specialybę, taip pat nesitikėjau dirbti aukštojoje mokykloje (maniau mokytojais kurioje nors vidurinėje mokykloje, nes jau turėjau šiek tiek tokio darbo patirties). Tačiau įvyko taip, kaip įvyko, ir baigdamas savo gyvenimo kelią nesigailiu dėl to, kad tokiu buvo pakulta ne vien tik nuo manęs paties priklausiusių aplinkybių“ (p. 184–185).

Kuklumas puošia žmogų. Ir vis dėlto, kai iš šalies pagalvoji, tas neveržlumas, atrodo, sukliudė Jubilato gauti tai, kas jam, žymiausia lietuvių raštų kalbos istorijos tyrėjui, natūraliai priklausytų. Niekam nekilo mintis, kad Jonas Palionis vertas Lietuvos mokslų akademijos nario vardo. Tuo metu, kai Jonas Palionis gana atsainiai buvo siunčiamas į pensiją, dar nebuvo įvestas profesoriaus emerito statusas. O vėliau vėl nepasirūpinta. Jubilatas dėl tokio abejingumo netūžo, nesirūstino – jis dirbo, ėjo jam likimo skirtu keliu taip sėkmingai, jog iš paskos einantiems neliko vilties nei jį pavyti, nei juo labiau pakenkti.

„Psalmyne“ (Šventojo Rašto knyga), kurio pradininkas buvęs Izraelio karalius Dovydas (XI–X a. pr. m. e.), 90-ojoje psalmėje, yra eilutės: „Gyvename septynias dešimtis metų, / o jei tvirtesni – galbūt aštuonias.“ Per tuos tris tūkstančius metų mūsų gyvenimo trukmės ribos kiek pakito. 80 metų pasiekia net ir ne ypač tvirti, o 90 m. amžius darosi gana dažnas. Išskirtinai tvirti žmonės švenčia ir 100 metų sukaktis. Jubilatas Jonas Palionis sulaukė 90 metų būdamas toks pajėgus, jog turime vilties, kad likimas jam atseiks dar bent dešimt darbinių ir sveikatingų metų. Iš lietuvių filologų šimtmečio ribą yra peržengęs bene tik vienas mažlietuvis Jonas Užpurvis (1891–1992). Tad iš visos širdies linkime ir Jonui Palioniui, Vinco Mykoliaičio-Putino žodžiais tariant, „Pasiekti prieš naktį / Dar vieną viršūnę.“

Edmundas Kazimieras ZAVADSKAS –

■ Atkelta iš 1 p.

kritiką Lietuvos universitetų adresu: kokios tai esančios stagnacijos tvirtovės, kaip priešinamasi reformoms, naujovėms ir pan.

Lengvų laikų nebūna, bet sunkiausiai reformų metai. Tai nebuvo vien išskabų perkabinėjimo metas, kadangi reikėjo iš vienkartinės studijų sistemos pereiti prie dvipakopės – bakalauro ir magistro studijų. VGTU tą padarė pirmasis iš Lietuvos universitetų, o tai geriausiai charakterizuoja ir buvusį rektorių, kurio žvilgsnis visą laiką buvo nukreiptas į ateitį, nors kaip reta jis atidus mokslui ir kultūros paveldui, mokslininkų nueitam keliui, vadinasi, moka vertinti mokslo istoriją.

Jeigu kas mano, kad lengva ranka Technikos universitetui skyrė pastatus, be kurių šiandien šis universitetas sunku įsivaizduoti, tai labai klysta. Daug lengviau lig tol naudotų pastatų galima buvo netekti. LR Restitucijos aktas įpareigojo vienuolijoms ar kitiems savininkams grąžinti jų buvusius statinius, bet universitetui kompensuoti kitais pastatais neskubėta. Tik pats Jubilatas žino, kiek jėgų, nervų ir sveikatos reikėjo paaukoti, kol Technikos universitetui buvo paskirti, o vėliau ir realiai įgyti Savanoriškosios draugijos armijai, aviacijai ir laivynui remti (SDAALR, Plytinės gatvėje) pastatai,

Prakilnų sveikinimo žodį jubilato profesoriaus akademiko Edmundo Kazimiero Zavadsko jubiliejaus proga taria Vilniaus Gedimino technikos universiteto rektorius, Metalinių ir medinių konstrukcijų katedros profesorius Alfonsas Daniūnas, sveikina prorektorius ir universiteto kancleris

Mykolo Romerio universiteto rektoriui prof. dr. Alvydui Pumpučiu kaip ir jubilatui prof. akad. E. K. Zavadskui teko įveikti panašų vadovavimo aukštąjį mokyklai pertvarkų kelią

buvusio Valstybinio elektronikos instituto Naugarduko gatvėje pastatas ir architektūros paminklo statinių kompleksas Pylimo/Trakų gatvėje. Susikirtę įvairūs interesai, kai kuriuos pastatus planuota privatizuoti, tad universiteto rektoriui teko ne juokais susiimti su interesų grupėmis.

Inžinieriaus mąstymas, mokslininko įžvalgos

Organizacinė veikla, mokslo ir studijų reformos klampsmėliai, neišsemia visų svarbiausių E. K. Zavadsko įveiktų etapų, nes jis visada buvo ir liko pirmiausia inžinierius ir mokslininkas. Gal todėl jam paprasčiau buvo suvokti ir įgyvendinti pertvarkas, kurios šiame universitete buvo diegiamos ne vien dėl užburiančio žodžio *reforma* (kas dažnai jaučiama skardžiabalsių politikų blaškymesi), bet gerai jaučiant laiko

vėjus ir iš vidaus suvokiant mokslinės veiklos specifiką, būtinybę nuolat tobulinti studijų sistemą. Reforma ne dėl reformos, bet pažangos labui. Lyg ir trivialus dalykas, kiekvieno protaujantčiojo tarsi savaime suvokiamas, bet kaip tos subtilios ribos nepažeisti, kai tenka susidurti su konkrečiais žmonėmis, kartais gal kiek kitaip suvokiančius konkrečius pokyčius? E. K. Zavadskui, regis, pavykdavo nepriskaldyti malkų, kai skiedros lekia į šalis, o nauda abejotina. Inžinieriaus mąstymas padėdavo rasti optimalius sprendimus.

Tik dar vieną dalyką reikia turėti galvoje: norint būti geru rektoriumi mažai būti geru inžinieriumi, ar net ir labai geru mokslininku. Labai svarbu jausti realaus laiko tėkmę ir turėti ateities viziją.

Profesinėje inžinieriaus statybininko veikloje E. K. Zavadskas susidomėjo matematiniais metodais ir tai,

ko gero, buvo didis jo sėkmės laidas ne tik inžinerinėje, bet ir mokslinėje veikloje. Operacijų tyrimų metodų taikymas statybų technologijoje, vadyboje ir kitose srityse E. K. Zavadską išvedė į labai plačius ir perspektyvius tyrimų laukus.

Vertinant mokslininko veiklą labai svarbu pripažinimas, jam suteikti moksliniai laipsniai ir vardai, apdovanojimai, bet dar svarbiau moksle nutiestas kelias ir išugdyti mokiniai, tos krypties darbų tęsėjai. E. K. Zavadskui pavyko išugdyti išties patikimą pamainą, jam vadovaujant apgintos 34 mokslų daktaro disertacijos, keturi buvę profesoriaus doktorantai jau patys tituluojami profesoriais. Jeigu prie šių skaičių pridėtume jo mokinių mokinius, jo darbų tęsėjus, tai gautume apie 60 mokslininkų, kurie priklauso E. K. Zavadsko sukurtai ir išplėtotai mokslinei daugiakriterių sprendimų priėmimo metodų taikymo technologijos mokslo mokyklai.

Charakterį užgrūdino Užpoliarė

Jei tektų išskirti charakterį formavusius Jubilato gyvenimo įvykius, reikėtų pradėti nuo ankstyvos vaikystės. Gimė 1944 m. gegužės 12 d. Vilniuje. Tėvas Kazimieras Zavadskas buvo gairininkas, bet okupacinei sovietų valdžiai užkliuvo kitkas. Nepriklausomos Lietuvos laikais jis buvo puskarininkis, saugojo Lietuvos valstybinę sieną. Matyt, to pakako, kad 1947 m. būtų suimtas ir išsiųstas į lagerį Vorkutoje, kur šachtose nežmoniškais sąlygomis kasė akmens anglis. Šitai naujoji santvarka siekė silpninti pavergtas šalis, niekuo nenusikaltusius pajėgiausius ir gambiausius žmones išstremdama stiprinti ir kultūrinti plačiosios „rodinos“. Į lietuvius vyrus žiūrėjo kaip į potencialius partizanus, pasipriešinimo kovų dalyvius. Santvarkos nežmoniškumą

liudija ir faktas, kad keletą metų tėvas – be kaltės kaltasis – neturėjo teisės rašyti laišku savo šeimai, tad Lietuvoje likusi žmona Genovaitė ir sūnus Edmundas Kazimieras nieko apie jį nežinojo. Sužinojo vėliau iš lakoniškų laišku eilučių ir tų pačių cenzūros išbraukytų.

Mirus J. Stalinui tėvas parašė laišką, kuriame kvietė žmoną su sūnumi atvykti gyventi į Vorkutą, mat tada kalinių paleistų iš barako, su šeima galėtų įsikurti gyvenvietėje. Taip tris klases baigęs būsimasis profesorius su mama atsidūrė už poliarinio rato, iš pradžių ir už spygliuotos vielos, bet tai truko neilgai. Tėvas tada buvo statybininkų brigadininkas, tad greit gavo vieno kambario butuką Jun Jaga gyvenvietėje. Keli mėnesiai prabėgo, atėjo raštas, kad Kazimierui Zavadskui teistumas ir teisių apribojimas panaikintas kaip nekaltai nuteistam ir išstremtam, tad jis galys vykti kur nori, net į Vilnių.

Tik kas tame Vilniuje jų šeimos laukė, kur dėsiės sugrįžęs? Tėvai pasitarę ryžosi dar kiek padirbėti Vorkutoje, užsidirbti būsimam namukui ar butukui, ir sugrįžti. Tik pamėgink užsidirbti, kai vos 38-erių tėvas šiaurės akmens anglų kasyklose jau praradęs sveikatą, antros grupės invalidas – šią netektį plačioji tėvynė jam kompensavo 30 rublių pensija. Tėvas įsidarbino lengvesniame darbe, mama – virtuvės darbininke, ir taip ketverius metus bandė užsitikrinti būsimą gyvenimą Lietuvoje.

O kaip Edmundas Kazimieras? Ko gero, tie metai jam buvo charakterio grūdinimo metas. Jun Jaga gyvenvietėje jokios mokyklos nebuvo, tiesa, ir pradinukų buvo tik bene šeši represuotųjų vaikai, o vietinei valdžiai kam čia dar vienas rūpestis dėl mokyklėlės. Tėvų pastangos buvo pernėk, tad vaikams mokytis liko vienintelė galimybė – Vorkutoje. Mokinukams tai reiškė tikrą kryžiaus kelią: keltis 6

val. ryto, 2 km eiti bėgiais į geležinkelio stotį, sėsti į drežiną ir važiuoti 28 km, paskui kilometras pėstute iki autobusų stotelės, įsispraudus į sausakimšą autobusą važiuoti 6 km iki Vorkutos miesto centro, o ten laukė šviesos spindulys – mokykla. Atgal tas pats maršrutas, kuris prasidėjęs 6-tą ryto baigdavosi 19 valandą vakaro. Vorkutoje pirmas sniegas iškrinta rugsėjo pradžioje, o šalčiai ir sniego pūgos mažai ką bendro turi su Lietuvos žiema.

Edmundo Kazimiero charakteris grūdinosi ne vien fiziniuose išbandymuose. Atvykęs į Vorkutos mokyklą staiga išgirdo, kad tris mokyklos klases baigęs Lietuvoje, Vorkutoje turės vėl kartoti trečios klases kursą. Mat Lietuvoje lietuviškai vidurinėje mokykloje mokėsi 11 metų, o Rusijoje – 10 metų. Žodžiu, lietuviukas neištemps pažangesnės rusiškos mokymo sistemos, tuo labiau, kad su rusų kalba buvo visiškai prastai. Bet tai buvo ir proga pasireikšti vaikinuko charakteriui, kuris pasipriešino mokyklos direktoriui: ne, jis baigęs tris klases, todėl mokysis ketvirtoje klasėje, jei pasivys bendraklasius, tai galės tęsti mokslus. Galima tik įsivaizduoti, vaikinuko užsispyrimą ir nenorą nusileisti, nes jam jokių nuolaidų niekas nedarė. Jau po pirmo ketvirčio iš rusų kalbos gavo 3 (pagal penkiabalę sistemą), ir tai jam buvo indulgencija tęsti mokslą ketvirtoje klasėje.

Kai girdime vaitojimus, kad Lietuvoje gyvenantiems lenkų tautybės vaikams neįmanoma gerai išmokyti lietuvių kalbos, egzaminas jiems turės būti palengvintas, galima tiems politikieriams išleisti parankinę Edmundo Kazimiero Zavadsko biografiją. O gal pakaktų ir šių mūsų pateiktų glaustų žinių. Dar pridursime, kad per ketverių gyvenimo Rusijos šiaurėje metus

tu viskas pasakyta

Gedimino Zemičiko nuotrauka

Edmundą Kazimierą Zavadską sveikina Vilniaus Gedimino technikos universiteto dekanai, prakalbą sako Mechanikos fakulteto dekanas prof. habil. dr. Algirdas Vaclovas Valiulis

būsiamam mokslininkui tik kartą buvo tekę valgyti atvežtų bulvių, nes šviežių daržovių išvis nebuvo, tekdavo valgyti džiovintas bulves, morkas, burokėlius. Dėl vitaminų stygiaus vaikams skaudėdavo dantis, suaugusieji jų anksti netekdavo. Taigi jei mūsų mieli bendrapiliečiai apie visa tai gerai pagalvotų, tai neliktų daugelio nesusi-pratimų mūsų tautų santykiuose.

Tarsi kalbėtume ne apie vieną, o kelis asmenis

Nedėstysime smulkiai apie Edmundo Kazimieros kelius į mokslus gimtojoje Lietuvoje, kurie taip pat buvo ne visada lygūs, o kartais ir labai nelengvi. Apie tai esame rašę prieš tai buvusių jubiliejų progomis. Tik priminsime, kad Jubilato gyvenimo kelyje visada atsirasdavo, kas palaikydavo didžiulį norą siekti mokslo. Vieną asmenybę vis dėlto išskirsime – prof. Kazimierą Baršauską, buvusį Kauno politechnikos instituto rektorių, padėjusį daugelio tremtinių vaikams, taip pat E. K. Zavadskui. K. Baršausko dėka galėjo studijuoti Kauno politechnikos instituto Vilniaus filiale (dabar VGTU) ir taip išvengti tarnybos sovietinėje armijoje. Nuo antro kurso pradėjo domėtis moksliniu darbu, tyrinėjo gipso gaminių armavimą mineraline vata polimerbetonus. 1967 m. baigė studijas, įgydamas statybos inžinieriaus diplomą ir jau turėdamas visai neblogą tiriamojo darbo įdirbį.

Svarbi Jubilato savybė – pomėgis rašyti. Vaikystėje skaitytos nuotykių knygos apie N. Miklucho-Maklajaus ir kitų keliautojų keliones uždegė vaiko sieloje tolimų kraštų pažinimo liepsną, kurios vėliau neužgesino nei mokykla, nei institutas, nei statybų inžinieriaus racionaliai, pragmatiška veikla. Susieti vaizduotę ir dalykinę inžinieriui būtinas savybes – nuosta-

bus derinys. Ne visi inžinieriai dega noru imtis plunksnos, bet tai ne apie Zavadską. 400 mokslinių statybos inžinerijos straipsnių, kuriuos randame jo darbų bibliografijoje, tėra tik dalis jo profesinės veiklos, nors gal esminė. Maždaug po 30–40 publikacijų per metus – toks profesoriaus kasmetinis mokslinės veiklos derlius, nepriklausomai nuo oro sąlygų, palankių ar mažiau palankių aplinkybių, kurioms Jubilatas, atrodo, ne itin pavaldus. Jis iš tų žmonių, kurie įpratę patys aplinkybes paveikti. Atsidavimas darbui aukščiau visų aplinkybių.

50 parašytų autorinių ir kartu su bendraautoriais knygų (iš jų 17 monografijų, 5 vadovėliai) įrodo, kad darbas su plunksna, dabar gal tiksliau būtų pasakyti – darbas prie kompiuterio klaviatūros – profesoriui nėra katgora, bet intelektualinė būtinybė. Jo parašytose publicistinėse knygose galima rasti visa, kas jaudina profesorį, neduoda ramybės, vadinasi, tai ir labai įvairias universitetų veiklos ir visuomeninio gyvenimo temas gvildenančios knygos.

Nevardysime visų garbės vardų, kuriais apdovanotas Jubilatas, nes geriausiai už visus žymenis apie žmogų kalba jo pavardė. Pakanka ištarti Edmundo Kazimierą Zavadską – tuo viskas pasakyta. O štai, kad profesorius labai vertina ryšių su spauda ir visuomene svarbą, reikėtų atskirai pabrėžti. Jis buvo vienas iš aktyvių Lietuvos mokslininkų sąjungos ir laikraščio „Mokslo Lietuva“ kūrėjų. Ir ne šiaip prie ištakų stovėjo, kaip kartais sakoma, bet veiksmingai siekė, kad Lietuvos mokslininkų laikraštis neišnyktų, būtų pažangos idėjų šalyje sklaidėjas, užimtų jam deramą vietą tarp kitų šalies leidinių. Ekonominės krizės metais negavęs finansinio palaikymo, Lietuvos mokslininkų laikraštis neišnyko, išgyveno, už tai galime būti dėkingi ir E. K. Zavadskui. Užimdamas rektoriaus pareigas profesorius buvo subūręs

labai kūrybingą ryšių su visuomene ir bendradarbių grupę, kuri aktyviai bendravo ir bendradarbiavo su spauda, rengė ne vien mokslui, bet ir visuomenei labai naudingas konferencijas, į kurias su pranešimais atvykdavo įvairių miestų ir rajonų mokytojai, inteligentai, kraštotyrininkai, pateikdavę savo surinktų technikos ir mokslo istorijos reikšmingų žinių. Spaudos leidinių redakcijos nuolat būdavo informuojamos apie Gedimino universiteto renginius ir naujienas, nieko nuostabaus, kad ši aukštoji mokykla nuolat buvo spaudos akiratyje. Ir ne skandalų prasme, bet dažniausiai pozityvių VGTU įvykių ir permainų kontekste. Ir šiuo metu E. K. Zavadskas yra „Mokslo Lietuvos“ patarėjų gretose,

visada galime pasinaudoti profesoriaus patarimu.

Tai vis pastabos tarsi iš šalies, nes natūralu, kad kolegos, bendradarbiai, kitų šalies ir užsienio mokslininkai, pramonės ir verslo atstovai savo sveikinimo prakalbose pabrėždavo vis kitas profesoriaus veiklos ypatybes. Nepažinodamas Zavadsko, pirmą kartą užklydęs galėtum pagalvoti, kad kalbama ne apie vieną asmenį, bet daugelį žmonių. Vien klausantis ryškėjo labai įvairiapusė, turininga asmenybė, apdovanota ne vienu talentu. Jei reiktų atrinkti tik kelis, išskirčiau organizacinius gebėjimus, visuomeniškumą, didelį žmogiškumą, sugebėjimą bendrauti su skirtingais žmonėmis, nepriklausomai

nuo rango ir padėties visuomenėje. Nenustebčiau, jei profesoriaus kolegos atkreiptų dėmesį visai į kitas jo charakterio ar būdo ypatybes, nes kiekvienas sprendžia iš savo žvalgos taško.

Ir neblėstantis noras padėti kitiems

Ir dabar E. K. Zavadskas nesitenkina VGTU profesoriaus emerito ar 2014 m. įgyto VGTU rektoriaus emerito vardu, bet sėkmingai vadovauja Statybos technologijos ir vadybos katedrai, yra Išmaniųjų pastatų technologijų mokslo instituto vyriausiasis mokslo darbuotojas. Jam suteikta keletas garbės vardų įvairių šalių universitetuose, profesorius yra daugiau kaip 20 tarptautinių ir Lietuvos organizacijų narys, dviejų žurnalų vyriausiasis redaktorius 30 žurnalų redakcinių kolegijų narys, iš jų 17-kos su *Impact faktoriumi*. Nereiktų pamiršti, kad Jubilatas yra Technikos enciklopedijos, kurios išleisti 4 tomai, redaktorių tarybos pirmininkas. 1996 m. už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Ldk Gedimino IV laipsnio ordinu. Įvairių premijų laureatas, iš kurių išskirsime Lietuvos mokslo premijas, gautas 1996 m. ir 2004 m. (pastaroji kartu su savo mokiniu prof. Artūru Kaklausku, dabar akademiku). Keleto Lietuvos ministerijų apdovanotas įvairiais apdovanojimais.

E. K. Zavadsko h indeksas, kuris suderina mokslinių publikacijų skaičių ir citavimų skaičių, lygus 37 (maksimalus h skaičius publikacijų, kurių kiekviena pacituota bent h kartų). Jo vertinimo indeksai labai aukšti įvairiose duomenų bazėse. Mokslininko domėjimosi sritis neapsiriboja statybų inžinerija, jo su bendraautoriais mokslines publikacijas galima rasti matematikos, inžinerijos, ekonomikos, vadybos srityse.

Pastebėsime, kad Šanchajaus universiteto paskelbtajame preliminariniame įtakingiausių ir dažniausiai cituojamų 21 mokslinės tyrimų srities mokslininkų sąrašuose į inžinerijos mokslų reitingą tarp 266 asmenų pateko ir E. K. Zavadskas. Pirmasis iš Lietuvos mokslininkų patekusių į šį reitingą.

Anot VGTU rektoriaus A. Daniūno, E. K. Zavadskas buvo daugelio mokslo krypčių iniciatorius Technikos universitete, ir tas ligi šiol jaučiama. Jubilatiui vadovaujant pradėti rengti

■ Nukelta | 12 p.

Savo 50 metų jubiliejų minintis VGTU akademinis choras „Gabija“ (meno vadovė Rasa Viskantaitė) trim kūriniais ir „Ilgiausių metų“ pasveikino buvusį VGTU rektorių Edmundą Kazimierą Zavadską gražios 70 metų sukakties proga

ARUODAI

SPAUDOS BALIAI, PREMIJOS IR ATMINTIS

Tą pačią Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dieną vilniečiai ir kauniečiai mini savaip. Vilniuje gegužės 7-ąją paprastai rengiami Spaudos pusryčiai, per kuriuos paskelbiami Felicijos Bortkevičienės kalbos premijos laureatai, o premija jiems įteikiama metų pabaigoje. Kauniečiai šią šventę pagerbia Spaudos baliu, jau pačiu pavadinimu nukeliančiu į tarpukario laikus, kai ant kojų stojanti Lietuva modernizavosi ir europėjo, o Kaunas buvo to europėjimo vedlys, kaip ir derėjo laikinajai sostinei. Nuo tada – XX a. trečiojo dešimtmečio pabaigos, ketvirtojo pradžios – Kaune užgimė Spaudos balių tradicija, neabejotinai mėgdžiojanti Berlyno ir Paryžiaus papročius bei madas. Bent jau lietuviški žodžiai *pokylis* ar *puota* neatsilaikė prieš prancūzišką *bal*, kilusį iš lotyniško *ballo*, reiškusio *šoku*. Be šokių nėra balius.

Vejantis vis spartėjančių istorijos ratą

Kaunas spėriai taikėsi prie vakarietiškų standartų įvairiose gyvenimo srityse. Tai tapo įmanoma sustiprėjus spaudos baro artojams, gimtinės plūgą iškeitusiems į plunksną, gal ir į naujovišką parkerį, pamažu išskristalizavo ir spaudos darbuotojus jungianti organizacija. 1922 m. Kaune įkurtoji Lietuvos rašytojų ir žurnalistų sąjunga 1929 m. skilo, jungtuvės iširo – Lietuvos žurnalistų sąjunga tapo savarankiška organizacija. Taigi šiemet minimos Lietuvos žurnalistų sąjungos 85-osios

V. Kudirkos premijos laureatas Vidmantas Valušaitis

gyvavimo metinės. Reikėjo savo prestižą visuomenėje tvirtinti ne tik spaudiniais, bet ir įvairiais pramanais, tarp kurių maždaug tuo metu prasidėjusiems Spaudos baliams teko ypatinga vieta visuomenės gyvenime. Jie įgijo didelį populiarumą, buvo suvokiami kaip spaudos žmonių pradėta ir gan greitai įsitvirtinusi tradicija, tapusi laikinosios sostinės kultūros dalimi.

Šių eilučių autorius negalėtų pasidalyti autentiška tų balių lankytojų patirtimi, nes tuo metu dar nebuvo gimęs, todėl pasirems kitų pateiktomis žiniomis, tarp jų – spausdintomis, taip pat ir žurnale „Restoranų verslas“. Bilietas į žurnalistų balių „Metropolio“ restorane buvo bene brangiausias visame Kaune, tad dalyvavimas jau savaime asmeniui teikė prestižą, pasipuikavimo galimybę. Rinkdavosi į tuos balius ne vien žurnalistai, bet ir laikinosios sostinės grietinėlė, daly-

Lietuvos žurnalistų sąjungos Kauno skyriaus valdybos pirmininkas Vidas Mačiulis Vilniaus merui Artūriui Zuokui dovanuoja vaizdo diskelį su 1991 m. interviu, kai Vilniaus universiteto antrakursis A. Zuokas grįžo iš kariaujančio Irako. Iš kraštų – Kaunomeras Andrius Kupčinskas ir Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius

vaujant prezidentui Antanui Smetonai su pirmąja valstybės ponija, ministerijų pareigūnams, įvairių laipsnių karininkams, verslo tūzams, suprantama, meno, literatūros, artistų pasaulio įžymybėms. Poniai galėdavo pademonstruoti pagal naujausią madą iškilmingam pokyliui pasiūdintus drabužius, vyrai atėdavo su katiliukais, baltais šalikais ir pirštinėmis, kaip reikalavo etiketas ir gero skonio supratimas. Poniai, kuri sekė madas ir norėdavo būti pastebėta, spaudoje aprašyta, toks pobūvis galėdavo atsieiti iki 500 litų, ponui – apie 180 litų. Į tą kainą įskaičiuota medžiagos naujai suknelėi kaina, atlygis siuvėjai, nauji bateliai, šilkinės kojines, pirštinaitės ir keletas papuošalų, aprėdų ir ponios grožiui išryškinti. Geras vyriškas kostiumas kainuodavo ne pigiau už suknelę, bet su juo nebuvo gėda apsilankyti ir keliuose kituose pobūviuose, kas būtų neatleistina poniai. Ateiti su ta pačia suknele į kitą balių buvo rizikinga – geras pagrindas apkalboms, gal ir spaudos kronikos aštraliežuviams. Ponui brangiau tekdavo suploti už vakarienę, išlaidų reikalavo vakaro pratęsimas su bičiuliais kitame restorane, kuklios dovanėlės viršininko žmonai, jeigu kartu dalyvaudavo, taksai išlaidos, bet vis vien dosnaus džentelmeno bendros išlaidos buvo mažesnės už save gerbiančios ir visą mėnesį būsimam baliui besiruošiančios damos.

Jei su visomis šiomis neišvengiamomis išlaidomis ir rūpesčiais susitaikėme, tai pats laikas žengti į „Metropolio“ pokylio salę. Dalyviai buvo sodinami griežtai pagal rangą, garbingiausiems svečiams buvo skirta atskira salė, mažiau reikšmingi būriuodavosi didžiojoje šokių salėje. Grodavo orkestras, teatro artistai atlikdavo meninę programą, buvo siekiama palaikyti visų gerą nuotaiką. Šokiai neretai tęsdavosi iki paryčių.

Gal kai kam tie spaudos baliiai atrodys panašūs į kitus visuomenės grietinėlės pasibuvimus, bet sprendžiant iš to meto spaudos kronikos, turėdavo kur pasireikšti ir plunksnos broliai. Savo talentus atskleisti pakako progų – skaitant eilėraščius ar

Burmistro Jono Vileišio pasidabruotu medaliu apdovanotas Romualdas Norkus nelieka skolingas: Kauno žurnalistų vedliui Vidui Mačiuliui jis įteikia gražią kupetėlę „Santaros“ žurnalui ir išleistų knygų

humoreskas, dalyvaujant spektakliuke ar improvizacijose, vaidinant kad ir niekad nieko laiku nespėjančios redakcijos darbo kasdienybę. 1938 m. spaudos pokylis vyko naujajame Lietuvos karininkų ramovės pastate su didžiausia to meto Kauno sale, susirinko apie tūkstantis dalyvių. Grojant trims orkestrams pokylis tęsėsi iki 7 val. ryto. Surinkta 10 tūkst. litų gryno pelno. Pokylį aprašęs žurnalistas nekonkretizavo, ar iš tos sumos dalis lėšų buvo atskaityta labdarai, ar tiek liko rengėjams atskaičius visas sąnaudas. Būtų svarbu žinoti, kadangi prieškarinio balių ir pokylių prasmė neapsiribodavo savęs parodymu ar ponų aprėdų įvertinimu, bet turėjo svarbią visuomeninę funkciją – per pobūvius surinkta lėšų dalis buvo skiriama labdarai. Gali būti, kad būtent nuo to ir reikėjo pradėti šį trumpą tarpukario spaudos balių aprašymą.

Istorija ir profesija įpareigoja

Pati istorija ir profesija Kauno žurnalistus įpareigoja jausti atsakomybę už atmintį, ir jie šį įpareigojimą patiesina. Spaudos balius šventę kauniečiai atgaivino 1993 metais, tad šiemet ji vyko dvidešimt antrą kartą kaip atkurtoji žurnalistų ir spaudos darbuotojų šventė. Kad žurnalistų kraujuje nuo seno gyvas skirstymosi ir skaidymosi virusas, primena ne tik 1929 m. įkurta savarankiška Lietuvos žurnalistų sąjunga, bet ir netolimi 1991-ieji, kai buvo įkurta atskira Lietuvos žurnalistų draugija, kurios dauguma narių prieš tai priklausė Lietuvos žurnalistų sąjungai. Laimei, šiandien apie kokią nors konfrontaciją netenka girdėti, kartu sąjungos ir draugijos nariai dalyvauja ir Spaudos baliuose. Šiemet dalyvavo Kauno ir Vilniaus merai – Andrius

Kupčinskas ir Artūras Zuokas, Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius ir Lietuvos žurnalistų draugijos pirmininkė Gražina Petrošienė, taip pat verslo atstovai ir kiti garbingi svečiai, kas tik sustiprino įvykio svarbą. Daugumą sudarė žurnalistai, kurių buvo apie 150.

Nė vienas iš jų neatėjo su katiliuku ar baltu šaliku, nepastebėjau nė vienos šinšiluotos ar snieginio leopardo kailiu pasipuošusios redaktorės (kai kurioms pritiktų pagal charakterį). Nepastebėjau nė aukų dėžutės labdaros tikslams, o ir bilietų į Spaudos balių nebuvo. Kiti laikai, kiti papročiai, kaip ir mados. Šiandien ne žurnalistai teikia labdarą, bet nemažos dalies leidinių redakcijoms ir žurnalistams net labai praverstų labdara. Tai nereiškia, kad dabartiniai Spaudos baliu gyvuoja be jokio reglamento ar taisyklių. Jie rengiami kasmet pirmąjį šeštadienį po Motinos dienos (oficialiai ši diena Lietuvoje nuo 1928 m. minima pirmąjį gegužės sekmadienį). Šiemet Spaudos balius vyko gegužės 10-ąją ir buvo skirtas ne tik Spaudos atgavimo, kalbos ir knygos dienai, bet ir Lietuvos žurnalistų sąjungos įkūrimo 85-mečiui.

pusę. Jeigu Kauno prekybos, pramonės ir amatų rūmai šiemet skyrė 4500 litų skatinti Kauno ir Marijampolės regionų žurnalistams – ar tai blogai? Sveikintina. Kai žinomas verslininkas pasiūlo Spaudos baliuje degustuoti jo įmonių grupės produkciją, ar tai ne mecenatystės tradicijos gaivinimas? Juk verslininkas prašo tik vieno: kad žurnalistai būtų sąžiningi, objektyvūs ir teisingi. Visai natūralus noras, nes kiekvienam iš mūsų, ne tik verslininkui, bet ir mokslininkui, mokytojui ar žurnalistui nieko nėra svarbiau už objektyvumą ir teisingumą ir jų pačių atžvilgiu. Išsaugoti tą patį teisingumo jausmą kitų atžvilgiu – tai asmenybės išbandymas, nuo čia ir prasideda gyvenimo principų patikra. Profesinė žurnalistų šventė nuteikia ne vien linksmybėms, bet teikia paskatą pamąstyti apie esmingus dalykus.

Kauno ir Vilniaus merai – Andrius Kupčinskas ir Artūras Zuokas – vienas kitą švelniai traukė per dantį, kaip ir dera pretendentes į būsimą Vilniaus–Kauno dipolio vadovo postą. Dipoliui pakaks vieno mero, tad neoficiali rinkimų kompanija, net jei ir neskelbta, prasidėjo jau Spaudos baliuje. Gal A. Zuoka šansus sustiprins tai, kad jis yra Lietuvos žurnalistų sąjungos narys? Vidas Mačiulis prisiminė, kaip 1991 m. jis rengė interviu su Vilniaus universitete žurnalistiką antrame kur-

plunksnos“, spaudos rėmėjų ir kitais garbingais apdovanojimais pagerbti kolegos ir rėmėjai susijaudinę teisinosi ligi šiol rašę ne itin gerai, rėmę ne itin dosniai, bet ateityje rašysią dar geriau, remsią dar dosniau... O gal taip pasigirdo neprigirdinčiam šių eilučių autoriui, kuriam pobūvyje per barzdą varvėjo.

Vis dėlto būtina išskirti kelių reikšmingiausių premijų laureatus. Pirmiausia pradėsime nuo Vinco Kudirkos – svarbiausios Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos premijos. Kažkas iš kolegų ją pavadino savotišku Pulicerio premijos lietuvišku analogu, tikriausiai mintyje turėdamas ne piniginių premijos nominalą. Premijos dydis, bet ne vertė, 5 tūkst. litų, skiriama kasmet už praėjusių metų kūrybinę veiklą. 2013 m. Vinco Kudirkos premijai buvo pristatyta Antano Andrijono monografija „Gelgaudiškis“ (I ir II dalys), taip pat jo straipsniai monografijoje „Sintautai“, Vilmos Jankienės radijo laidų ciklas „Skriskime“, Virginijaus Savukyno televizijos laidų ciklas „Istorijos detektyvai“, Vidmanto Valiušaičio knyga „Kalbėkime patys, girdėkime kitus. Tragiškiieji istorijos 1940–1941 metai“ ir jo knyga „Gyvuosius apraudu, mirusių šaukiuos. Politikos skliaute – velnio arija“ bei šio autoriaus sukurtas dokumentinis filmas „Sielų daktaras“, skirtas gydytojui Petručiui Kisieliui atminti.

Vytauto Gedgaudo premijos laureatė žurnalo „Aviacijos pasaulis“ vyriausioji redaktorė Vilma Jankienė su sūnumi Vilniaus J. Basanavičiaus gimnazijos gimnazistu Mantu ir dukra Žilve

jį orumą. Jis buvo būtent tas, kuris buvo laisvės simbolis. Bekompromis laisvės simbolis. Ir dėl to jį reikėjo sunaikinti. Visiems. Ir vokiečiams, ir bolševikams.“

O ar galima nepacituoti garbiojo diplomato, teisininko Vytauto Antano Dambrovos? Štai jo žodžiai: „Visais istoriniais tarpsniais, net ir pačiais sunkiausiais, Lietuva turėjo garbingų, sugebančių, sakyčiau, genialių žmo-

Kauno politechnikos institutą ir Vilniaus universitetą, dirbo laikraščiu ir žurnalų redaktoriumi, Laisvosios Europos radijo korespondentu. Dėstė reporterio darbo pagrindus ir žurnalistinę etiką Vytauto Didžiojo ir Klaipėdos universitetuose. Parengė ir išleido 12 knygų. Domisi valstybės ir demokratinės visuomenės raida, tarpukario nepriklausomos Lietuvos, pokario lietuvių išeivijos visuomeniniais, politiniais, kultūriniais procesais. Viešoje erdvėje komentuoja kultūros, švietimo, politikos įvykius ir procesus.

Šventėje iš paties laureato sužinojome, kad jo gyslose teka ir kažkiek Kudirkų giminės kraujo. V. Valiušaičio prosenelė Antanina Kudirkaitė-Bacevičienė, gimusi 1879 m., buvo Izidoriaus Kudirkos duklė. Jis buvo Suvalkijos ūkininkas, kaimo seniūnas, rinkdavo mokesčius nuo dūmo ir veždavo į Šakius. Užklydęs į Naumių, pagal šeimos legendą, apsistodavo pas pusbrolį Kudirką. Taigi šiais metais teikianči V. Kudirkos premijai visi netikėtai kartu buvo pagerbti ir Kudirkų giminės protėviai, iš kurių kilo ir Vincas Kudirka.

Aukščiausiai kelia dvasios sparnai

Vytauto Gedgaudo premija įteikta Vilmai Jankienei už Žinių radijo laidų ciklą „Skriskime“ (tekstai ir įrašai). Ši premija nuo 1997 m. kasmet teikiama už turiniu ir forma išskirtinius spaudos, radijo, televizijos, interneto ir fotožurnalistikos darbus už praėjusius metus. Premija įsteigta Vytauto ir Stefos Gedgaudų lėšomis. V. Jankienė yra nuo 2002 m. balandžio 12 d. leidžiamo žurnalo „Aviacijos pasaulis“, vienišelio Baltijos šalyse žurnalo apie aviaciją, vyriausioji redaktorė, daugelio straipsnių apie aviaciją ir aviatorius autorė. Pagal kai kuriuos straipsnius „Žinių radijui“ kuria laidas ciklui „Skriskime“. Įdomu, kad V. Gedgaudo premija įvertinta būtent už laidas radijui, o ne už svarbiausius ir daug daugiau kūrybinių pastangų reikalaujančius straipsnius – ne už tai, ką rašė, bet už tai, ką kalbėjo.

Keli žodžiai apie žurnalistą išeivijos lietuvių laikraščio „Dirva“ redaktorių Vytautą Gedgaudą (1912–1999). Anot Domo Šniuko, V. Gedgaudas buvo žurnalistikos džentelmenas, ilgą laiką gyvenęs Prancūzijoje. Jis į „Dirvą“ atnešė prancūziškos žurnalistikos ir politikos kultūrą, todėl laikraštis būrė išeiviją ir tapo geriausiu išeivijos laikraščiu. Jame dirbo ir redaktoriaus žmona, didžiausia pagalbininkė Stefa Gedgaudienė. Pasak Dainiaus Radzevičiaus, vienas svarbiausių V. Gedgaudo

norų – kad Lietuvos žurnalistai būtų solidarūs. Stefa Gedgaudienė dėl ligos nespėjo grįžti iš JAV, bet D. Radzevičiaus lūpomis perdavė pageidavimą, kad mūsų žurnalistai būtų vieningi.

O naujoji Vytauto Gedgaudo premijos laureatė priminė, kad kitamet minėsime Lietuvos aviacijos šimtmetį, o Kaunas yra Lietuvos aviacijos lopšys. Laureatė visus pakvietė skristi, tam visi pajėgūs, nes svarbiausi – dvasios sparnai.

Džentelmenas lietuviškoje dirvoje

Kauno mero Andriaus Kupčinsko potvarkiu Burmistro Jono Vileišio pasidabruoti medaliai įteikti žurnalistui, aštuonis kartus Lietuvos šachmatų čempionui, 2007 m. pasaulio senjorų šachmatų čempionato nugalėtojui Algimantui Butnoriui ir žurnalo „Santara“ steigėjui, vyriausiajam redaktoriui Romualdui Norkui. Burmistro Jono Vileišio medalis teikiamas asmenims už nuopelnus įtvirtinant Kauno miesto savivaldą, už pilietinių iniciatyvų įgyvendinimą bei miesto įvaizdžio stiprinimą.

Šių eilučių autoriui geriau pažįstamas R. Norkus, tad keli žodžiai apie jį. Ženklų pėdsakai 1973–1989 m. ėjęs „Nemuno“ žurnale atsakingojo sekretoriaus ir meno skyriaus vedėjo pareigas. R. Norkus gyvena sostinėje, nuo 1989 m. leidžia turiningą, gražaus dizaino žurnalą „Santara“, kurio šimtasis numeris išėjo 2013 m. pabaigoje. Paėmęs į rankas bet kurį šio žurnalo numerį, iškart pasakysi, kad jo redaktorius yra meniškios sielos žmogus, labai atidus dabarties Lietuvos meno ir kultūros įvykiams bei reiškiniams, o svarbiausia – kūrėjui. Kaskart pagalvoju, kad tai – aukštų dvasinių polėkių asmenybė, idealistas gražiausia prasme, bet kartu galbūt ir nelabai šiuolaikiškas žmogus. Na, ar gali šiuolaikinis lietuvis susitikęs pasakyti gerą žodį iš širdies, pasidžiaugti kadaise „Mokslo Lietuvoje“ spausdintu vienu kitu darbu ir dar pagirti. Tai visai neįprasta, nelietuviška, todėl reikės pasidomėti, koks kraujas teka Romualdo gyslose. Skirtingai nuo Vytauto Gedgaudo, paryžiuose negyvenęs, tai iš kur tas geranoriškumas, džentelmeniškumas elgesys su kolegomis ir visais kitais?

Kai solidžioms institucijoms Lietuvą reikia deramai pristatyti užsienyje, labai dažnai kreipiamasi į Romualdą Norkų, ir šis visada parūpina „Santaros“ žurnalo numerį, kuriuos galima įteikti garbingiems asmenims kiekviename svarbiame renginyje, kuopasinaudoja ir Lietuvos ambasados užsienyje. Penki specialūs „Santaros“ žurnalai, kuriuose pristatomi reikšmingi Lietuvos kultūros reiškiniai, išėjo rusų kalba. Gyvendamas Vilniuje, R. Norkus nepamiršta kauniečių meno ir kultūros kūrėjų, kone kiekviename „Santaros“ numeryje yra jiems skirtų publikacijų. Bet kad žurnalas klestėtų, nejaustų stokos – neteko išgirsti. Kaip ir dauguma išties vertingų leidinių vos suduria galą su galu. Gal tai ir yra dabarties lemtis, duoklė už laisvę, kūrybinių inteligentų nuolatinio būvio išraiška? Jei taip, tai pernelyg ilgai užsitęsęs eksperimentas. Gėrio dinosaurai išmiršta, jei neturi atramos. Gerai, kad nors pasidabruotas medalis retsykiškai praskaidrina kūrybos horizontą.

Susirinkusiems į profesinę šventę kolegoms R. Norkus perdavė žurnalo „Santara“ konsultacines kolegijos nario Lietuvos prezidento Valdo Adamkaus sveikinimo žodžius.

Grupė žurnalistų balius 2014 dalyvių, atliekančių ne paskutinį vaidmenį Lietuvos žurnalistikoje: Romualdas Norkus, Vladimiras Beresniovas, Aurelija Žutautienė, Vilniaus meras Artūras Zuokas, Povilas Kaunas, Neonila Strackienė ir Juozas Kundrotas

se studijavusiu Artūru Zuoku, tik ką grįžusiu iš Irako. Karo korespondento pareigos Irake, Irane, Azerbaidžane, Gruzijoje ir Osetijoje (duomenys iš Vikipedijos) gerokai pratęsė A. Zuoko studijų laiką, nes universitetą jis baigė tik 1998 metais. V. Mačiulis A. Zuokui padovanojo, nors ir su skaudama širdimi, istorinį vaizdo diskelį su minėtu interviu. Matyt, pasikliaudamas ne vien savo kaip karo korespondento nuopelnais A. Zuokas kolegai A. Kupčinskui pasiūlė nuo kitų metų padviguobinti Vinco Kudirkos premijos vertę iki 10 tūkst. litų, Vilniui ir Kaunui įnešant po 5 tūkst. litų. Žurnalistams, ypač dar negavusiems šios premijos, pasiūlymas patiko.

Probleminį istorijos nervą palietęs

Apdovanoti „Gintarinio parkerio“, „Aštriosios plunksnos“, „Dėkingumo

Vieningu komisijos sprendimu Vinco Kudirkos premija paskirta kauniečiui Vidmantui Valiušaičiui. Pirmosios įvardytos knygos turinys perteiktas pačiame pavadinime. Tai tragiškas Lietuvos gyvavimo periodas, atnešęs neišpasakytas fizinio ir dvasinio tautos naikino pasekmes. Knygoje – penki skyriai ir priedas. Pirmasis skyrius – tai įvadas į 1940–1941 m. įvykius, antrasis skirtas to meto įvykių liudijimams, o trečiasis – išryškinti Juozo Brazaičio asmenybės bruožus. Ligi šiol nepakankamai įvertinta asmenybė, per mažai žinoma, ir dėl to ypač pasistengė tie, kurie Lietuvai nejučia didelės simpatijos. Labai gerai yra pasakęs verslininkas ir filantropas Juozas Kazickas: „J. Brazaitis buvo simbolis, kurį reikėjo sunaikinti. Kiti buvo antraeiliai žaidėjai. O jis buvo pagrindinis. <...> Reikia matyti žmogaus intelektą, visą jo vadinamą-

nių. Jie atliko svarbius, istoriškai reikšmingus darbus. Ir Lietuva išliko. Nors ir pasitaikydavo menkystų ir niekšų. Lietuva yra talentų tauta. Tikiu, kad jie pasirodys.“

Tiksliau nepasakysi. Blogiausia, kad pasiduosime pučiamoms neprieteliškoms migloms. Juk net ir J. Brazaičio pelenų perlaidojimo peripetijos sukėlė diskusijas, iš kurių kyla įtikinama išvada: savo valstybės ir tautos istoriją turime vertinti ne iš kaimynų, ne iš kieno nors, bet iš tvirtos Lietuvos valstybės pozicijos. Bet pirmiausia tą poziciją reikia turėti. Tam savo jėgas ir talentą skiria Vidmantas Valiušaitis, kuris per Spaudos pokylį buvo apdovanotas garbingąja Vinco Kudirkos premija. 36-asis šios premijos laureatas, kuriam sėkmę lėmė profesionalumas, darbštumas ir kruopštumas.

Keli žodžiai apie laureatą. Baigė

AUKŠTOJO MOKSLO LIETUVIŲ KALBA ORGANIZATORIUS, PIRMASIS LIETUVOS MATEMATIKOS PEDAGOGAS

Profesoriaus Zigmo ŽEMAIČIO 130-ioms gimimo metinėms

Prof. habil. dr. Algirdas AŽUBALIS
Generolo Jono Žemaičio Lietuvos
karo akademija

Tokių titulų nusipelnė Zigmą Žemaitis, gimęs 1884 m. lapkričio 8 d. Švenčionių aps. Tverečiaus vls. Daktorių kaime, miręs 1969 m. birželio 24 d. Vilniuje. Jo tėvai – Juozapas Žemaitis ir Agota Motiejūnaitė-Žemaitienė turėjo apie vieną valaką (apie 20 ha) žemės. Zigmukas buvo aštuntasis iš devynių vaikų. Užaugo keturi broliai ir trys seserys. Dar nesulaukęs septynerių metų, sesers padedamas, Zigmą pradėjo mokytis skaityti iš senos lenkiškos maldaknygės, o po metų – ir iš lietuviško „Aukšto altoriaus“. Baigdamas dešimtus metus, jis ėmė mokytis rusiškoje pradžios mokykloje Tverečiuje. „Tverečiuje tuo metu buvusi trijų skyrių liaudies mokykla, – rašo A. Karmonas. – Visus tris skyrius mokė vienas mokytojas rusų kalba. Nepavydėtinas buvo to mokytojo darbas. Pamokas reikėjo dėstyti iš karto trimis skyriams. Tačiau blogiausia, kad mokiniai gerai nemokėjo ne tik rusų, bet ir kitų kalbų. Daugelio mokinių tėvai namuose kalbėjo lietuviškai. Skaityti pamokdavo lenkiškai, nes bažnyčioje reikėjo melstis iš lenkiškų maldaknygių. O mokykloje mokytojas reikalavo kalbėti rusiškai“ (Karmonas A. *Matematikos aruodų turtintojai*. Utena. – 2011, p. 76).

Pats Z. Žemaitis prisiminimuose irgi rašė: „Mokslui darbo sąlygos buvo gana sunkios. Visame didžiuliam valsčiuje buvo vienintelė mokykla ir vienas mokytojas (dabar toje teritorijoje yra, rodos, net 8 pradinės mokyklos ir Tverečiuje pilnoji vidurinė mokykla). Mokytojas, užsiimdamas su antru ir trečiu skyriais, pavesdavo geresniajam trečio skyriaus mokiniui padirbėti su pirmu skyriumi: spręsti uždavinius, rašyti diktantus, net pratinti skaityti“ (Žemaitis Z. *Mano kelias į mokslą // Kelionė į vaiko dienas*. Vilnius. – 1959, p. 90). Gabus Zigmukas mokyklą baigė 1896 m. pavasarį. Nors tas baigimas vos nesibaigė tragiškai: „Buvo leista mums vienuolikai trečio skyriaus mokinių laikyti baigiamuosius egzaminus. Egzaminas buvo skirtas balandžio 24 dieną Daugėliško mokykloje, į kurią turėjo susirinkti keturių ar net penkių valsčių „abiturientai“. Tėvai nenorėjo leisti manęs eiti pėsčiom su kitais berniukais, kurie visi buvo trejų ketverių metais vyresni ir stipresni už mane (man buvo 11 metų). Tėvas sakėsi pavėžėsiąs mane, palaukęs ir po egzaminų parsivešiąs, nes kelias buvo tolimas (24 km) ir labai blogas. Aš užsispyriau eiti kartu su kitais, ir tėvai nusileido. <...>Oras buvo labai bjaurus. Pūtė žvarbus vėjas, retkarčiais praūždavo audringas, net su sniegu lietus. Kelias purvinas, po purvu – pašalas, grioviuose laikėsi ledas, patvoriuose – sniegas. Mano draugai sparčiai žingsniu žengė pirmyn. Mano batai buvo siūti išaugimui, sunkūs, autai su siūlėmis, susiraukšlėję. Man tuojau nežmoniškai pradėjo trinti kojas. <...>Vijausi draugus šluobodamas ir garuodamas. Praėjęs tik trejetą kilometrų, įsitikinau, kad taip toliau eiti negaliu, nusiaviau batus <...>ir, pasivėręs ant pagaliuko, atsiraitojęs aukščiu kelių kelnes, pūslėtomis, kruvinomis, purvais aplipusiomis kojomis lengviau žengiau

pirmyn<...>. Daugėliški pasiekėme suturemus, peršlapę, išvargę. <...>Mokykla mūrinė, bendrabučiai skirtas kambarys nekūrenamas, <...>guolis – ant ožių paklotos šurkščios lentos, ir daugiau nieko. Pavalgę sugulėme trejetukais: vieno berniuko šlapią sėrmėgėlę pakloję, ant jos atsigulę, dviem šlapiom sėrmėgėlėm apsiklojome. <...>Ryto sulaukiau visiškai ligonis: šaltis krėtė, akys – kaip pelenų pripiltos, galva svaigo. Nusiploviau kojas šaltam griovui, bet batų negalėjau apsiauti, nes kojos buvo sutinusios, pūslėtos, kruvinos“ (Ten pat, p. 91–92). Bet egzaminus, trukusius visą dieną, Zigmukas išlaikė gerai! Po tokios pat sunkios kelionės namo, mamos išpraustas ir sočiai pavalgdyntas, ant šilto pečiaus išmiegojęs net 28 valandas, pakirdo visai sveikas. Po to dvejus metus Zigmą padėjo tėvams namuose. Kadangi Žemaičių šeimą dažnai lankydavo Tverečiaus klebonas, knygnešiu organizatorius Jonas Burba (1853–1915), tai jo veikiama tėvai leido jį aukštesnius mokslus vyresnįjį Zigmo brolių Liudviką. Pasi-mokęs tas vyresnysis brolis dirbo vaistinėje provizoriaus padėjėju. 1898 m. jis ir pasiuntė Zigmą į Vilnių rengtis vaistininko mokinio egzaminams.

Broliai persikėlus į Odesą, Zigmą ten 1902 m. išlaikė vaistininko mokinio egzaminus. Ėmė dirbti vaistinėje ir kartu savarankiškai mokėsi toliau. Eksternu išlaikęs brandos atestato egzaminus, 1903 m. įstojo į Novorosijsko (nuo 1933 m. – Odesos, nuo 1945 m. – Odesos I. Mečnikovo) universiteto fizikos ir matematikos fakultetą. Lėšų pragyventi užsidirbdavo privačiomis pamokomis. Studijuodamas dalyvavo lietuvių kultūros draugijos „Rūta“ veikloje, parvykdamas atostogų į gimtinę, ir Odesoje – 1905–1907 m. revoliucijos įvykiuose. Štai ką apie tai rašo N. Keraitienė: „judėjo ir tada dar studento Zigmo Žemaičio vadovaujami tverečėnai. Jau atrodė, jog pergalė laimėta, tačiau valdžia, sužinojusi apie neva ginkluotus sukilimus, pradėjo areštuoti mitingų rengėjus. Skubiai teko slėptis visiems atsišaukimų platintojams ir mitingų iniciatoriams. Zigmą Žemaitis iš Tverečiaus pasitraukė į Mielagėnus pas L. Bielinių, nors sakėsi išvažiuojęs į Dūkštą“ (Keraitienė N. *Lietuvybės puoselėtojas Tverečiaus krašte // Tverečiaus kraštas*. – Vilnius, 2001, p. 146). Arešto gimtinėje ir tolesnių nemalonumų išvengti pavyko. 1909 m. Z. Žemaitis universitetą baigė, gaudamas I laipsnio diplomą. Diplominio darbo tema: „Begalinių mažiųjų metodo taikymas, tiriant kūgio pjūvių savybes“.

1909 m. ėmė dėstyti matematiką Vilniaus gimnazijose. Beje, kai kurie profesoriai jam siūlė likti universitete, ruošiant magistro laipsniumi ir dėstytojaviui. Tačiau tam sutrukdė dvi priežastys: buvo katalikas ir tris kartus Odesoje areštuotas per revoliuciją. Vilniuje dalyvavo lietuvių mokslo (ketverius metus buvo sekretoriumi), lietuvių dailės, „Rūtos“ draugijų veikloje.

Apie tai rašė ir Pelikšas Bugailiškis (1883–1965) savo atsiminimuose: „Iš inteligentų<...> paminėčiau: <...>labai veiklų <...>mokytoją Z. Žemaitį, <...>mokėdavusį ne tik ištraukti, bet ir nemaža iniciatyvos parodyti, ypač kultūros žygiuose (pvz.: organizuojant vilniškių teatro gastroles Švenčionyse, Jonavoje)“ (Bugailiškis P. *Gyvenimo vieškeliais*. – Šiauliai, 1994,

1940 m. – Vilniaus universiteto (toliau – VU) profesorius, 1940 m. – prorektorius, 1946–1948 m. – rektorius, 1944–1964 m. – Matematinės analizės katedros vedėjas. L(VD)U dėstė analizinę geometriją, diferencialinę ir integralinę skaičiavimą, diferencialinę geometriją, matematikos istoriją bei mokyto metodiką, VU – pastaruosius du dalykus ir variacinį skaičiavimą, vadovavo studentų pedagoginei praktikai. Buvo puikus pedagogas. Buvęs jo VDU studentas Aleksandras Zujus rašo: „Jis buvo nepaprastai geras mokytojas. Ne be reikalo studentai sakydavo, kad tas, kuris sąžiningai klausė Žemaičio paskaitų, be ypatingo pasirodymo gali bent patenkamam išlaikyti egzaminus. <...>Z. Žemaičio paskaitos, skaitytos paprastai pirmojo kurso studentams, sudarė tvirtą pagrindą tolimesnėms studijoms“ (Zujus A. *Ižymesnieji mūsų matematika // Lietuvos universitetas 1579–1803–1922*. – Chicago, 1972, p. 777). Panašiai rašė ir A. Pakalniškis: „Žemaitis skaitė diferencialinę skaičiavimą. Tą patį, kurį jau buvo dėstęs man gimnazijoje. Gal tik šiek tiek plačiau. Jo metodas tebebuvo tas pats, kaip ir gimnazijoje. Jis buvo daugiau mokytojas, o ne profesorius“ (Pakalniškis A. *Per dvidešimtąjį amžių*. – Chicago, 1995, p. 26). Tad diferencialinis skaičiavimas pirmakursiams netapdavo baubu, prof. Z. Žemaitis jiems padėdavo adaptuotis universitete.

Z. Žemaičio mokslinė veikla buvo skirta matematikos didaktikai ir istorijai. Darbus skelbė VDU ir VU mokslo darbų rinkiniuose, „Lietuvos matematikos rinkinyje“. Plačiąjai pedagoginei visuomenei Nepriklausomybės metais Z. Žemaitis paskelbė du straipsnius. Pirmajame (*Žemaitis Z. Aukštosios matematikos pagrindai aukštesniųjų mokyklų programoje // Švietimo darbas*, 1926, Nr. 6), rašydamas apie aukštosios matematikos pradžios meto gimnazijoje, Felikso Christiano Kleino (*Klein*, 1849 04 25–1925 06 22), vokiečių matematiko, modernųjų matematikos modelių lygino su tvirtove. Tada taikomios matematikos dalys – fortai, išdėstyti prieš tvirtovę. Citavo italų profesorių Gvidą Kastelnuovą (*Castelnuovo*, 1865 08 14–1952 04 27), italų matematiką, 1913 m. pasakiusį, kad „šiuo metu funkcijos, jos išvestinės ir jų geometrinio interpretavimo sąvoka daugiau priklauso bendrajai kultūrai, nei kaip daugelis plačiai žinomu ir pritaikinamųjų elementarinės matematikos dėsnių“ (Ten pat, p. 718). Remdamasis šiais dviem neginčijamais autoritetais, Z. Žemaitis aptarė matematikos programų keitimo būtinybę. Pateikė pavyzdžių iš Vokietijos, Prancūzijos, Austrijos, Italijos mokyklinių programų. Siūlė atsakyti painių elementariosios matematikos įrodinėjimų, nes tai padės sutaupyti laiko nagrinėti aukštosios matematikos pradžias. Pavyzdžiu pateikė prof. Felikso Eduardo Žiusteno Emilio Borelio (*Borel*, 1871 01 07–1956 02 03), prancūzų matematiko, vadovėlius. Kitame straipsnyje (*Žemaitis Z. Izaokas Newton'as // Švietimo darbas*, 1927, Nr. 8, 9, 10 ir 11) pateikė Izaoko Niutono (*Newton*, 1643 01 04–1727 03 31), anglų fiziko, mechaniko, astronomo ir matematiko darbo ir kūrybos apžvalgą, biografijos faktus. Atskirais leidiniais išėjo Z. Žemaičio darbai: „Geometrijos ir trigonometrijos terminų rinkinė-

Zigmą Žemaitis (1884 m. lapkričio 8 d.–1969 m. balandžio 24 d.)

Nuotrauka iš knygos: Profesoriaus Zigmo Žemaitis, p. 122.

lis“ (1920), „*O unję polsko-litewską*“ („Apie lenkų-lietuvių uniją“, 1920), „*Drogi Litwy*“ („Lietuvos keliai“, 1922), „Aukštosios matematikos pagrindai aukštesniųjų mokyklų programoje“ (1926), „Izaokas Newton'as. Jo gyvenimas ir darbai“ (1927), „Matematikos istoriografija ir Moritz Cantor“ (1930), kuriame pateikė Morico Kantoro (*Cantor*, 1829 08 23–1920 04 10) – vokiečių matematikos istoriko darbų ir jo gyvenimo apžvalgą, „Diferencialinis ir integralinis skaičiavimas“ (I d., 1935, dauginimo prietaisai), „Didysis rusų matematikas P. L. Čebyševas“ (1958), kuriame apžvelgė Pafnutijaus Lvovičiaus Čebyšovo (*Чебышев*, 1821 05 16–1894 12 08) – rusų matematiko ir mechaniko, biografiją ir darbus. Minėtasis geometrijos ir trigonometrijos terminų rinkinėlis, pasirodęs Nepriklausomybės pradžioje, buvo geras orientyras vadovėlių autoriams ir mokytojams.

Z. Žemaitis mokėjo nemažai kalbų. Be laisvai mokėtų lenkų ir rusų kalbų, jis skaitė ir neblogai kalbėjo latviškai, vokiškai, angliškai, prancūziškai, graikiškai, lotyniškai, tad galėjo tinkamai parengti ir lietuvišką terminų žodynėlį. Straipsnis ir atskiras leidinys apie aukštosios matematikos pradžias – tai pirmieji darbai lietuvių kalba, pagrindę funkcijos sąvokos įvedimą į mokyklinės matematikos kursą. Z. Žemaitis buvo pirmosios Lietuvos matematikos ir fizikos mokytojų konferencijos įvykusios 1928 01 03–05 Kaune, organizacinio komiteto pirmininkas, vienas iš jos pranešėjų (*Žemaitis Z. Matematikos programa aukštesniosiose mokyklose // Pirmosios matematikos ir fizikos mokytojų konferencijos darbai*. Klaipėda, 1928) išrinktas „Vykdomojo Konferencijos Komisijon“. Ši komisija apibendrinė konferencijoje, iki jos ir po jos gautus pasiūlymus dėl mokyto programų, parengė jų galutinį variantą, kuris buvo priimtas 1929 m. II konferencijoje. Vykdamas konferencijos nutarimus, 1931 11 02 įkurta Lietuvos gamtininkų draugija. Z. Žemaitis buvo aktyvus jos narys. Matematikos mokytojas taip pat buvo naudingi minėtieji Z. Žemaičio matematikos istorijos darbai.

Nepaprastai svarbu, kad Z. Žemaitis pirmasis Lietuvoje pradėjo skaityti matematikos mokymo vidurinėje mokykloje metodikos (matematikos didaktikos) paskaitas (1922 m.). Kaip rašo Petras Rumšas (1921–1987), „carizmo laikais studentai, baigę aukštąją mokyklą, tapdavo mokytojais, neturėdami jokio pedagoginio pasirengimo, išėję „dvigubo užmiršimo sistemą“, t. y. pamiršę elementariąją matematiką, vėliau pamiršdavo ir aukštąją<...>. Lietuvoje padėtis buvo šiek tiek geresnė, nes Z. Žemaičio rūpesčiu<...> pradėta skaityti matematikos mokymo metodika ir numatyta pedagoginė praktika mokykloje. Tačiau visa tai buvo palikta metodikos dėstytojų iniciatyvai ir vidurinių mokyklų malonei. Kadangi mokyklos nebuvo įpareigtos priimti studentus pedagoginei praktikai, o pačios nemėgė praktikančių, kurie gadiną mokinius, Z. Žemaičiui tekdavo pavargti, kol surasdavo mokyklą, kuri sutikdavo praktikančiams leisti atlikti bent po 1–2 pamokas. Tokia pedagoginė praktika buvo

Gerb. _____

LAPTEVIEČIAI maloniai kviečia Jus,
Jūsų bičiulius ir artimuosius

2014 m. birželio 15 d. 12 val.

į tradicinį susitikimą Lietuvos liaudies
buities muziejuje Rumšiškėse prie tremtinių
žeminukės - jurtos

- paminėti Gedulo ir Vilties dieną bei 25-ąsias ekspedicijos LENA'89 metines ir 10-ąsias Lietuvos įstojimo į NATO ir ES metines;
- atidengti naują paminklą "Šeimos kančia ir viltis" (autorius tautodailininkas Rimantas Zinkevičius).

Renginyje dalyvaus kun. Stasys Kazėnas SJ, garbūs svečiai, folkloro ansamblis "ŽAISA" (vadovai Giedrė Ramunė ir Mintautas Petras Pečiuliai).

Renginį ves aktorius Petras Venslovas.

Organizatoriai:

Lietuvos liaudies buities muziejus,
Brolija LAPTEVIEČIAI

Brolijos LAPTEVIEČIAI rekvizitai

Studentų g. 48a-305, LT-51367 Kaunas
Registracijos kodas 191945856
A.s. LT 207300010002509959
Tel.: 8 698 14109, 8 37 778158

Dvyliktas sapnas

Ledinė širdis

[...] suodina ledo širdis kybo virš Lenos salyno lyg
aštuonkojis ir lėtai plaka: dung... dung...

Ledinis pagoniškų dievų aukojimo indas. Žinau, kad
iš jo išteka Lena, tiršta nuo pajuodusio vergų kraujo. Dėl
to ir žuvys vadinamos *krasnaja ryba*.

Širdis kybo per visą dangų ištiestuose apledėjusiuose
tinkluose. Jais kaip skruzdėlės rėplinėja iš žeminių su-
varyti žmogeliai žvejai ir bando iš tinklo mazgų išplėsti
sušalusias žuvis.

Jų tiek daug, kad turės praeiti ne vieneri metai, kol
visos bus surinktos ir sukrautos Druskos rūmuose – tai
maisto atsargos tam atvejui, jeigu vokiečiams, pasak
visažinio Petro, pavyktų perkopti Uralo kalnus.

Suvokiu, kad ši milžiniška ledinė širdis yra didžiausia
užpoliarinės Rusijos paslaptis, nes šis užgrobtas mažų
tautelių kraštas gyvas šios širdies krauju, ir jis dar ilgai,
galbūt iki pasaulio pabaigos, neišsėks, nes į ją suplūsta
šimtų tūkstančių ir milijonų nekaltai pražudytųjų krau-
jas.

Bet aštuonkojui ir šito maža. Jis trokšta būti papuoštas
jo garbei paaukotomis votomis – sidabrinėmis žmogelių
širdimis, rankomis, kojomis, galvomis, kad susidarytų
kelių eilių vainikas.

Žvelgiu į neregėtą, siaubu dvelkiantį vaizdinį ir mąstau:
nejaugi ši ledinė pabaisa amžina? negi niekas neišdrįs
jos suskaldyti ar ištirpdyti, – jai išnykus, imperijos galybė
susitrauktų ir išdžiūtų kaip prie uolos prikaltas driežo
oda.

Tuo tarpu iš už akiračio aštri tekančios saulės ugnis.
Septyni jos liežuviai panašūs į septynis angelų trimitus,
kuriais, laikui atėjus, bus paskelbta velnio karalystės
žūtis.

Leonardas Gutauskas, *SAPNŲ TEOLOGIJA*,
2006, 168–169 p.

Laptevių jūros tremtinių brolija

LAPTEVIEČIAI

GEDULO IR VILTIES
DIENA
1941 - 2014

Rumšiškės, 2014 m.

SPAUDOS BALIAI, PREMIJOS IR ATMINTIS

■ Atkelta iš 9 p.

Asmenybė ir laikas

Petro Babicko premija ir simbolinis mikrofonas teko ilgamečiui LRT radijo diktoriui, spaudos apžvalgininkui Juozui Šalkauskui, be kurio sodraus balso sunkiai įsivaizduojame daugelį kultūros renginių. Birželio 12 d. Lietuvos radijui sukanka 88-eri, iš jų 44 metus radijui atidavė J. Šalkauskas. Tapo LRT „Kalbos grynoliu“, tautoje pelnė „Lietuvos balso“ vardą, o joniškėčiai jį išsirinko savo miesto garbės piliečiu. Nuo 1988 m. kas rytą J. Šalkauskas keldavosi 3 val. ryto, kad jau 5 val. radijo klausytojai išgirstų spaudos apžvalgą. Spaudos šventėje galėjome pasidžiaugti J. Šalkausko perskaitytu Bernardo Brazdžionio eilėraščiu „Lietuviškam žodžiui“.

Petras Babickas (1903–1991) – Lietuvos radijo žurnalistikos pradininkas. Sunku rasti sritį, kuri jo nebūtų traukusi. Jis – fotografas, vertėjas, rašytojas, diplomatas, keliautojas. Simboliška, kad J. Šalkauskas apdovanotas Petro Babicko premija, nes su pirmąkart Lietuvos radijuje jį sieja labai panašūs pomėgiai, panaši kelionių ir fotografavimo aistra.

Ypatingas šventės svečias buvo profesorius emeritas Kęstutis Skrupskelis, dėstęs filosofiją Pietų Karolinos (JAV) ir Vytauto Didžiojo universitete. Išvakarėse Vilniaus žurnalistų namuose jis pristatė savo naują knygą „Ignas Skrupskelis: asmenybė ir laikmetis“. Tai knyga apie profesoriaus tėvą žurnalistą

Dainius Radzevičius ir Birutė Garbaravičienė suteikė žodį garbiam šventės svečiui prof. Kęstučiui Skrupskeliui, knygos „Ignas Skrupskelis: asmenybė ir laikmetis“ autoriui

Igną Skrupskelį (1903–1943), taip pat ateitininką, labai įdomią asmenybę. Knygoje daug rašoma apie tarpukario Kauną, to meto žurnalistus, tarp kitų – ir apie Petrą Babicką. Pavyz-

džiui, kai 1939 m. rudenį Lietuvos kariuomenė įžengė į Lenkijos okupuotą vadinamąjį Vilniaus kraštą, P. Babickas pirmasis perlaužė demarkacijos liniją žymintį ženklą, o I. Skrupskelis

tą Vilniaus sugrįžimo Lietuvai įvykį aprašė ir apibūdino per Kauno radiją. I. Skrupskelis buvo Lietuvos žurnalistų sąjungos narys, sąjungos valdybos vicepirmininkas, kartu su Justu Paleckiu

rengė šios sąjungos įstatus, siekė, kad sąjunga būtų profesionali. Buvo baigęs Vytauto Didžiojo universiteto Teologijos-filosofijos fakultetą, metus studijavo germanistiką Karaliaučiaus universitete, Vienos universitete įgijo mokslų daktaro laipsnį. Buvo žurnalo „Židinys“ redaktorius, dienraščio „XX amžius“ redakcijos narys, 1930–1940 m. paskutinis šio dienraščio vyriausiasis redaktorius. Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys, veiklus ateitininkas, garsiosios deklaracijos „Į organiškiosios valstybės kūrimą“ signataras. Iš tos pačios intelektualų grupės kilo „Naujoji Romuva“, „XX amžius“, „Židinys“.

K. Skrupskelis pats stebisi, kad parašė net 416 puslapių knygą apie žmogų, savo tėvą, kuris nesulaukė nė 40 metų. Bolševikų suimtas 1940 m., nuteistas 8 metus kalėti, o 1941 m. balandžio 12 d. atvežtas į Komijos autonominės respublikos Intos rajoną netoli Vorkutos, į vakarus nuo Uralo kalnų. Ištvėrė ne visus dvejus metus, mirė 1943 m. sausio 29 dieną. Anot V. Kudirkos premijos laureato Vidmanto Valiušaičio, Lietuvos žurnalistikos istorijoje tai bene pirmoji kruvinojo Molochio auka. Igno Skrupskelio veikla – labai reikšmingas Lietuvos žurnalistų sąjungos ir mūsų žurnalistikos istorijos puslapis, kurį svarbu žinoti ne tik kiekvienam sąmoningam lietuviui.

Gediminas Zemlickas

Edmundas Kazimieras ZAVADSKAS – tuo viskas pasakyta

■ Atkelta iš 7 p.

gaisrinės saugos specialistai, kuriuos seniau parūpindavo Ukrainos ir Rusijos aukštosios mokyklos. Buvo įkurti Transporto, Aplinkos inžinerijos, Verslo vadybos fakultetai, Aviacijos institutas, Geležinkelio transporto, Poligrafinių mašinų, Biomechanikos, Darbo ir gaisrinės saugos ir kitos katedros. Kalbėtojas ypač pabrėžė Jubilato sukurtos mokslinės mokyklos svarbą. Nepriklausomai nuo to, kokiais mokslinės mokyklos apibrėžimais vadovautumės, E. K. Zavadsko pavardė į tą klasifikatorių visada pateks.

Dabartiniam rektoriui imponuoja Jubilato neblėstantis noras padėti jauniems žmonėms, siekiantiems tapti aukšto standarto jaunais mokslininkais, o tai dar vienas faktas, įtikinamai parodantis jo kaip tikro savojo universiteto patrioto vietą šioje aukštojoje mokykloje. Kartu su šiais žodžiais, aidint pritariantiems susirinkusių aplodimentams, rektorius A. Daniūnas savo pirmakūi įteikė VGTU aukso medalį.

Pratęsdami A. Daniūno mintis, pastebėsime, kad ir tarp šalių aukštųjų mokyklų rektorių E. K. Zavadskas, ko gero, išsiskyrė ypatingu aktyvumu ir pasionariškumu, niekam nei iš savųjų, nei oponentams neduodavęs snūduriuoti. Tai ypatingas kovotojas iki panagių. Šių eilučių autoriui

Bendraminčiai, daug metų žengę drauge – profesoriai Edmundas Kazimieras Zavadskas ir Algimantas Nakas

tekdamo matyti profesorių įvairiomis aplinkybėmis – Lietuvos mokslų akademijoje kildavusių karštų diskusijų metu, arba kai jam tekdamo grumtis dėl savojo universiteto ir jo sudėtyje esančio Aviacijos instituto (dabar Antano Gustaičio aviacijos institutas) likimo. Galima buvo nesutikti su viena ar kita profesoriaus mintimi, bet visada gerbtina buvo jo svarbiausia nuostata, nepajudinama pozicija, nesitaikstymas

su neteisybe, ryžtingumas, kai reikalai pakrypdydavo jo vadovaujamo universiteto reikalų link. Savybės, kurios ne visada labai būdingos lietuviams, kartais linkusiem viską gerai pamatuoti, apsvarstyti ir tada veikti, taip prarandant daug naudingo laiko. Antra vertus, ir profesorius kartais norėdavo tiek daug minčių išsakyti per trumpą laiką, kad nekantresniems klausytojams tekdamo gerokai pasitikrinti savo kantrybės

Visiems rūpi pasveikinti jubiliatą prof. akad. Edmundą Kazimierą Zavadską

išteklis. Bet niekas nepykdamo, su-prasdavo, kad rektorius siekia gero, o į gėrį veda ne visada tiesus kelias.

Baigdami pasakysime, kad Jubiliatą Padėkos raštais pasveikino LR Seimo pirmininkė Loreta Graužinienė, LR Vyriausybės Premjeras Algirdas Butkevičius, nuoširdžius žodžius išsakė mokslo institucijų, įvairių asociacijų vadovai, verslo ir pramonės atstovai, taip pat ir į iškilmes atvykusieji užsie-

nio universitetų atstovai. Visi iškilmių dalyviai buvo apdovanoti knyga „Nepaprastų dienų metai. Akademikas Edmundas Kazimieras Zavadskas“ (sudarytojas Algimantas Liekis) ir bibliografinė rodyklė „Akademikas Edmundas Kazimieras Zavadskas“ (2009–2013 m. publikacijos).

Gediminas Zemlickas

AUKŠTOJO MOKSLO LIETUVIŲ KALBA ORGANIZATORIUS, PIRMASIS LIETUVOS MATEMATIKOS PEDAGOGAS

■ Atkelta iš 4 p.

nepakankama, todėl Z. Žemaičiui tekdamo ne tik skaityti metodikos paskaitas, bet ir vesti atitinkamas pratybas, kuriose studentai skaitydavo referatus, recenzuodavo vadovėlius, o svarbiausia – imituodavo pamokas; vienas studentas vesdavo „pamoką“ pasirinkta tema, o likusieji atlikdavo mokinių vaidmenį“ (Rumšas P. *Zigmas Žemaitis ir vidurinė mokykla // Zigmas Žemaitis*. – Vilnius, 1979, p. 64). „Jo paskaitos išsiskirdavo nepaprastu aiškumu ir nuoseklumu. Visos pagrindinės formulės buvo įrodomos, nelikdavo jokių neaiškių vietų. Lentoje buvo rašoma tvarkingai, o vieta buvo panaudojama itin racionaliai...“ Jis turėjo įgimtą humoro jausmą. Be to, tai buvo labai apsiskaitęs žmogus, per paskaitas galėdavęs pasakoti apie kinų kultūrą, Indiją arba ką nors iš įžymių rusų ar Vakarų Europos rašytojų gyvenimo ir

kūrybos. Egzaminus pas jį laikyti buvo tiesiog malonumas“, – taip vertinamas pokario studento, vėliau fizikos profesoriaus Adolfo Bolotino (Bolotinas A. *Apie save ir Fizikos fakultetą*. – Vilnius, 2006, p. 55).

Apibendrinant visą Z. Žemaičio įnašą į matematikos didaktiką, galima jame išskirti penkias pagrindines kryptis: 1) matematikos terminijos kūrimas (nuo 1917 m.); 2) matematikos mokymo modernizavimas vidurinėje mokykloje (nuo 1926 m.); 3) matematikos didaktikos dėstymas aukštojoje mokykloje (nuo 1922 m.); 4) matematikos istorijos tyrimai (nuo 1927 m.); 5) aukštosios ir vidurinės mokyklos ryšių palaikymas bei plėtimas (nuo 1922 m.).

Z. Žemaitis visą gyvenimą buvo aktyvus visuomenininkas: Nepriklausomybės metais skaitė paskaitas kultūros būreliams, buvo Vilniečių sąjungos pirmininkas, Vilniaus vadavimo sąjungos centro valdybos narys, Lietuvos

aeroklubo pirmininkas (tarp Pabaltijo valstybių jo vadovaujamas aeroklubas savo veiklos rezultatais užėmė I vietą, o sklandymo sporte – II vietą pasaulyje), pokario metais – „Žinijos“ draugijos narys, 1961–1968 m. – Lietuvos matematikų draugijos vicepirmininkas (šios draugijos konferencijos metu jis ir mirė). 1959 m. jis tapo nusipelnusiu mokslo, 1963 m. – nusipelnusiu kultūros veikėju, 1947–1950 m. buvo LSSR Aukščiausiosios tarybos deputatas.

Z. Žemaičio anūkai – garsus Lietuvos pianistas Petras Geniušas ir dirigentas Julius Geniušas. VU yra Z. Žemaičio vardu pavadinta amfiteatrinė auditorija, Lietuvos matematikų draugijos aukščiausias apdovanojimas yra Z. Žemaičio medalis.

VU biblioteka ir Matematikos ir informatikos fakultetas parengė ir VU leidykla 2008 m. išleido knygą „Profesorius Zigmas Žemaitis“ – bibliografijos rodyklę ir fotografijų rinkinį,

kuris pradamas trumpa tuometinio Lietuvos matematikų draugijos pirmininko, akademiko prof. habil. dr. Jono Kubiliaus (1921–2011) parengta biografine apybraiža „Profesorius Zigmas Žemaitis“. Toliau pateikti visų prof. Z. Žemaičio spausdintų darbų (1905–1972, 266 darbai) ir darbų apie jį (1909–2007, 737 darbai) sąrašai. Kiti knygos skyriai – „Zigmas Žemaitis spaudos nuotraukose“ (69 nuotraukos) ir „Fotografijų rinkinys“ (93–180 p.,

kuriuose surinktos Z. Žemaičio asmeninės ir grupinės nuotraukos nuo vaikystės iki gyvenimo pabaigos, taip pat jo atminimo įamžinimas po mirties), parengti Lietuvos matematikų muziejaus vadovo doc. dr. Henriko Jasiūno, kuris ir redagavo šią knygą, labai sėkmingai ją iliustruoja, dar plačiau supažindina skaitytoją su prof. Z. Žemaičio gyvenimu, mokslu, pedagogine ir visuomenine veikla.

Mieli „Mokslo Lietuvos“ skaitytojai,

užsiprenumeruokite „Mokslo Lietuvą“ pašto skyriuose arba internetu 2014-iems metams ir paraginkite tai padaryti bičiulius!!! Lietuvos mokslo aktualijos, įdomūs ir vertingi interviu pasieks Jus greičiau ir operatyviau nei lauktumėte pasirodant internete.

Prenumeratos kaina:

1 mėn. – 9,19 Lt, 3 mėn. – 27,55 Lt, 6 mėn. – 55,08 Lt.

Mums Jūsų parama reikalinga kaip niekad!

Lietuvos mokslininkų laikraščio „Mokslo Lietuva“ projektui „Mokslo, kultūrai, visuomenei“ vykdyti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2014 m. skyrė 43 tūkst. Lt.

„Mokslo Lietuvos“ redakcija

Mokslo Lietuva

Vyriausiasis redaktorius Gediminas Zemlickas
Stilistė Jurgita Radzevičiūtė
Dizainerė Jūratė Kemeklytė Bagdonienė

Patarejai: Jonas Jasaitis, Antanas Kulakauskas, Vladimiras Novosadas,
Jonas Puodžius, Alfonsas Ramonas, Juras Ulbikas, Edmundas Kazimieras Zavadskas.
Redakcijos adresas: J. Basanavičiaus g. 6, 01118 Vilnius
El. paštas: mokslo Lietuva@takas.lt, tel. (8 5) 212 1235.
Laikraštis internete: <http://www.mokslo Lietuva.lt>

Redakcija gerbia savo autorių nuomonę ir mintis, net jei ne visada joms pritaria. Perspausdinant ar naudojant laikraščio „Mokslo Lietuva“ ir jo internetinio puslapio <http://www.mokslo Lietuva.lt> paskelbtą medžiagą būtina nuoroda į „Mokslo Lietuvą“. Laikraštis platinamas tik prenumeratoriams ir redakcijoje.

ISSN 1392-7191
Leidžia
UAB „Mokslininkų laikraštis“
SL Nr. 169
Spausdino
UAB „Petro ofsetas“
Savanorių pr. 174D, LT-03153, Vilnius
Tiražas 500 egz.